

FUGLE

& NATUR

Naturbeskyttelse
er et "både og"

Ringmærkning i
rivende udvikling

Med fingeren på
fuglepulsen

KNOGLER

på menuen

MØDESTEDER FOR FUGLEFOLK

KOLOFON

Forside

Lammegribben er gjort af det stof, som skaber myter blandt fuglevenner. Selv foretrækker den at æde knogler! Naturfotograf og journalist Ib Helles Olesen har mødt lammegribbene på tæt hold i Pyrenæerne. Se reportagen på side 34-39 i dette blad.

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening – DOF – BirdLife Danmark

Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00
(alle hverdage 11-15).
Mail: dof@dof.dk

Bemærk, at vi nu igen udsender Fugle & Natur med PostNord. I tilfælde af, at du ikke modtager dit medlemsblad, henvend dig til DOF's sekretariat på telefon: 3328 3800 eller dof@dof.dk

Redaktør (ansv.):

Helge Røjle Christensen,
Pilgårdsvej 4, 7742 Vesløs,
tlf. 97 99 32 77 (aften),
e-post: fugleognatur@dof.dk

Annoncer:

Mads Oddershede

Ture og Møder:

Anders Odd Wulff

Oplag:

17.000. ISSN: 1395-8860

Layout og tryk:

Jesper Urban Pedersen/
Vivian Buch
www.STEP.dk

Passionen ved fugle er også glæden ved at mødes med andre fugleinteresserede. Derfor er det en vigtig ledestjerne for DOF's ledelse at skabe gode mødesteder for DOF's medlemmer, både fysisk derude på gode fuglesteder, men også på de elektroniske sider.

Igennem de seneste år har vi i både hovedbestyrelse og repræsentantskab skærpet vores fokus på DOF's tre A-fuglestationer, Gedser, Blåvand og Skagen. Her har der i en lang årrække været talt og ringmærket fugle, og der har i forskelligt omfang været mulighed for at overnatte og møde andre fuglefolk og deltage i dagligdagen på en fuglestation. I april 2019 besluttede repræsentantskabet, at 5 % af medlemskontingentet fremover skal gå til driften af disse tre flagskibe i foreningen.

De tre stationer er forskellige, men alle har de fokus på indsamling af data om fuglene i form af tællinger og ringmærkninger. Hertil kommer, at formidling og at være mødesteder for fugleinteresserede også er væsentlige arbejdsområder. I Skagen er der ansat en DOF-medarbejder som stationsleder, mens det alene er frivillig arbejdskraft på de øvrige stationer, dog med mulighed for diæter. Det er mit håb, at den satsning kan være med til at tiltrække ikke mindst unge mennesker til et ophold på en fuglestation. Meget tyder på det, og for mange lægger det fundamentet til en livslang fugleinteresse. Heldigvis har også mange unge fra udlandet fået øjnene op for, at de her kan møde andre med passion for fugle.

Som medlem af DOF har du gode muligheder for at få store oplevelser og overnatte på vores fuglestationer. Tjek mulighederne her: <https://www.dof.dk/fakta-om-fugle/fuglestationer>

Det digitale mødested, Netfugl, har i en årrække ligget underdrejet. Nu har hovedbestyrelsen besluttet at investere et større beløb i at designe en helt ny platform, men med afsæt i den gamle websides store popularitet. Arbejdet er i fuld gang i tæt samarbejde med bl.a. foreningens Feltornitologiske Udvalg og folk, der har erfaringer fra det tidligere site.

Vi forventer, at Netfugl 2.0 som digitalt mødested kan få luft under vingerne med danske afkrydsningslister som første funktionalitet senest i februar 2020. Herefter fortsætter arbejdet etapopdelt, og hvor første fase forventes at indeholde nyheder, birder-blogs, afkrydsningslister for Danmark og Vestpalæarktis, en løbende opdateret artsliste for verden (IOC World Bird List), fotogalleri og Sjældenhedsudvalgets arbejde og afgørelser.

I en anden fase er det ønsket at udvikle funktionerne diskussionsforum, observationer af sjældne og usædvanlige fugle og endelig overflytning af eksisterende artikler fra Pandion og det gamle Netfugl.

Lad os mødes derude på en fuglestation eller snart på Netfugl!

Egon Østergaard
EGON ØSTERGAARD,
FORMAND DOF

SIDE 4

Naturen har brug for både "sparing" og "sharing" – få en forklaring.

INDHOLD

Naturbeskyttelse er et "både og"	4
Danmark siden sidst.....	12
Ringmærkning i rivende udvikling	15
Med fingeren på fuglepulsen	20
DOF Ung rykker	24
Feltarbejde hos quetzalen	27
Nyheder fra hele verden	32
Lammegribben i Pyrenæerne	34
DOF's hæderspris 2019	40
Ture og Møder mv.....	42

SIDE 15

Ny teknik har revolutioneret mærkningen af trækfugle.

SIDE 27

Nina Yasmin Ali har forsket i quetzaler i Guatemala. Læs hendes beretning.

SIDE 20

Nadia Hansen, 30 år, er punkttæller i København. Gør som hende.

**Vibeunge i
nyspiret kornmark.**

Foto: Albert Steen-Hansen

NATURBESKYTTELSE ER ET "BÅDE OG"

AF HENRIK WEJDLING

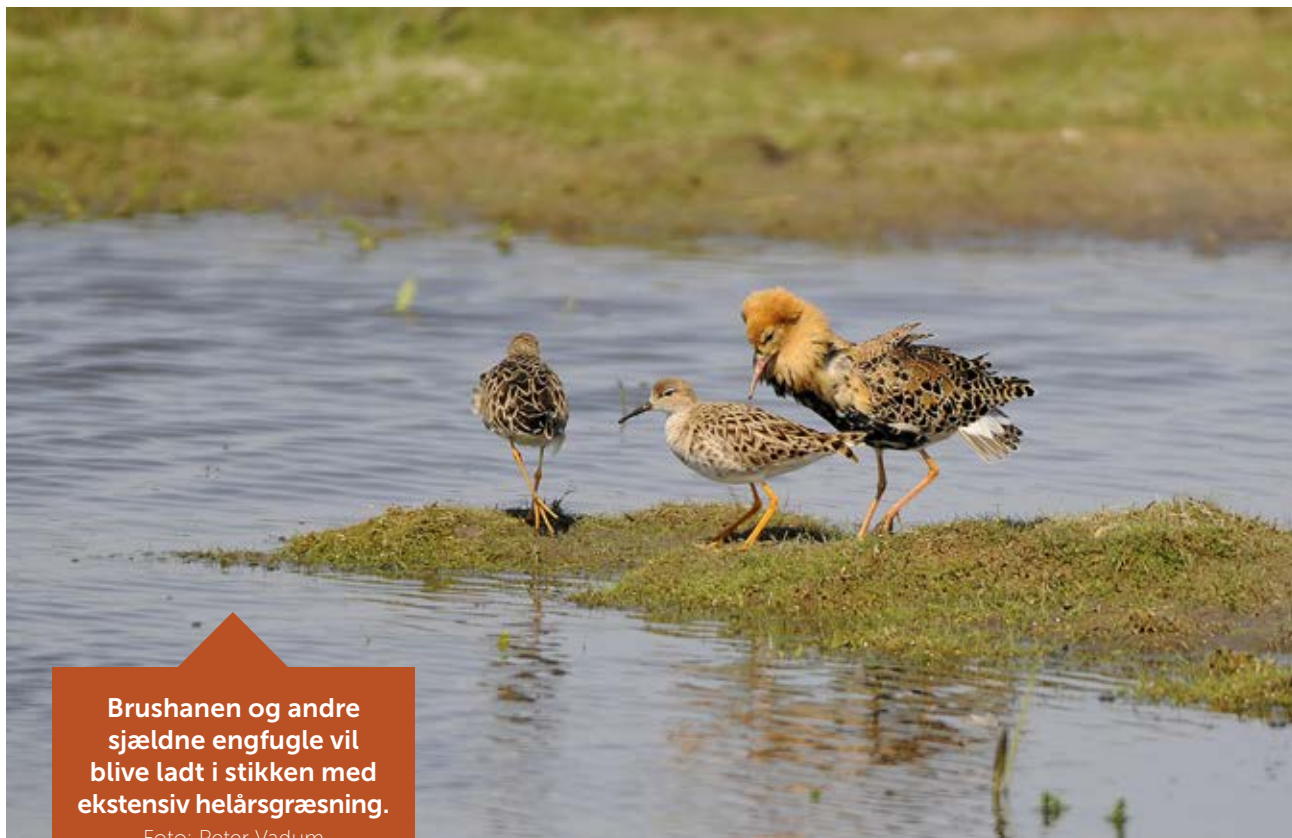

Den aktuelle danske debat om natur og biodiversitet kan godt efterlade det indtryk, at naturbeskyttelse er et "enten eller." Tilhængere af vild natur og rewilding af naturen argumenterer for, at man bedst beskytter natur og biodiversitet ved at reservere særlige zoner til naturen. På engelsk bruges udtrykket "land sparing" (reservation af udvalgte arealer til natur) om dette. Ud fra denne tanke kan det ligefrem være en fordel med så intensiv en produktion som muligt i landbruget og skovbruget, fordi der så potentielt bliver mere plads til naturzonerne.

Overfor dette står begrebet "land sharing" (at der tages hensyn til natur og biodiversitet på produktionsarealerne), så der gennem regulering skaffes plads til flest mulige arter i hele landskabet.

Det kan i praksis betyde begrænsninger i den intensive produktion i landbrug og skovbrug.

Henrik Wejdling, næstformand i DOF, argumenterer i denne artikel for, at fugle- og naturbeskyttelse i Danmark bør være et "både og". Der er brug for både "sparing" og "sharing" og et nyt begreb midt imellem, som på engelsk kaldes "intermediate." Tilhængerne af en ren satsning på "sparing" og rewilding indtager ikke på tilstrækkelig vis en række negative konsekvenser for dansk natur, danske fuglearter og danskernes naturoplevelser, påpeger Henrik Wejdling.

Brushanen og andre sjældne engfugle vil blive ladt i stikken med ekstensiv helårsgræsning.

Foto: Peter Vadum

Dansk og international forskning i, hvordan tabet i biodiversitet kan bringes til ophør, peger i stigende omfang på "sparing" som den bedste og måske eneste vej til at bringe de særligt truede rødlistearter på fode igen.

Ved "sparing" forstås en opdeling af landskabet i på den ene side større, sammenhængende naturområder, som forvaltes helhjertet med naturformål for øje, og på den anden side intensive produktionslandskaber (land- og skovbrug), hvor der så til gengæld ikke tages naturhensyn, men hvor formålet er at producere så intensivt som muligt, så der bliver så meget desto mere plads til større sammenhængende naturområder.

Problemer ved "sparing"

Men set i fugleperspektiv lader en rendyrket "sparing"-strategi for det første en håndfuld hårdt trængte engfuglearter som stor kobbersneppe,

brushane og engrylle i stikken. De er helt afhængige af halvkulturrealer i form af træ- og buskfrie enge, der græsses relativt intensivt i perioder. Her dur det ikke med ekstensiv helårsgræsning, som er et vigtigt element indenfor "sparing" og rewilding.

“

... Rendyrket satsning på "sparing" vil forringe den daglige kontakt med almindelige fuglearter

”

For det andet overser "sparing"-strategien et for dansk fuglebeskyttelse vigtigt hensyn til de store trækkende og overvintrende bestande af fugle som gæs, svaner, måger, hjejler og viber, som for mange arters vedkommende nyder godt af vores kulturlandskab.

For det tredje efterlades et antal i dag relativt almindelige fuglearter fra det åbne land som f.eks. vibe, agerhøne, sanglærke, tornirisk og bomlærke i fortsat frit fald – så frit, at flere af dem kandiderer til den danske rødliste over truede fuglearter. Vi har således p.t. 17 arter, der kandiderer til rødlisten grundet aktuelle bestandsnedgange. Ni af dem er arter, tilknyttet landbrugslandet, der foretrækker et mosaik-landskab med dyrkede marker, ekstensivt drevne partier og udyrkede småbiotoper som levende hegn, vandhuller og småmoser. Disse arter vil næppe forsvinde fra Danmarkskortet ved fuld og helhjertet "sparing", men der bliver langt imellem dem i det 'hverdagslandskab', som flertallet af danskere færdes i. Arternes fortsatte bestandsnedgange vil forringe naturindholdet og dermed naturoplevelserne for flertallet. Derfor kan en rendyrket satsning på "sparing" også forringe den daglige kontakt

Fugleværnsfonden arbejder også med rewilding, blandt andet i reservatet Saksfjed, hvor vilde heste græsser sammen med økologisk kvæg og en stor bestand af dåvildt. Foto: Allan Gudio Nielsen

med almindelige fuglearter for den almindelige dansker. Endelig er det også tvivlsomt, om landbrugsproduktionen overhovedet kan intensiveres yderligere, idet den vil komme til at mangle de økosystemservices i form af bestøvere og skadedyrs-bekæmpere, som naturindholdet i landbrugslandet bidrager med.

Ny britisk forskning

Nu viser ny britisk forskning en mellemvej mellem rendyrket "sparing" og rendyrket "sharing". En gruppe forskere under ledelse af Dr. Tom Finch har i en artikel fra i år udført et meget grundigt studie af fuglearterne i to store og meget forskellige engelske landskaber. Det skete med det formål at undersøge, hvor mange arter, der foretrækker "sparing" (hvor fødevarerproduktionen koncentrerer på højt-ydende arealer og naturbeskyttelsen på udyrkede

arealer), og hvor mange arter, der foretrækker en naturvenlig drift over store arealer – altså "sharing." Udgangspunktet var de mange internationale undersøgelser, som dokumenterer, at "sparing" er bedst for biodiversiteten. Imidlertid fandt forskerholdet bag undersøgelsen, at gentagne istider og en historisk set meget lang landbrugsmæssig udnyttelse af landskabet måske fører til et anderledes resultat i regioner som Vesteuropa.

Forskerne sammenlignede derfor konsekvenserne af hhv. "sparing" og "sharing" på ynglefuglene i de to landskaber i England. Fuglesammensætningen afviger på visse områder fra fuglesammensætningen i et typisk dansk landskab, bl.a. med arter som silkehejre, triel, cettisanger og sydlig nattergal samt en større udbredelse af bl.a. tur-teldue, men derudover er det ikke specielt afvigende. Forskerne kunne med afsæt i de britiske kvadrat-

nets-optællinger og supplerende optællinger samt statistikker over fødevarerproduktionen i områderne udlede relationerne mellem fugletætheden og afgrødeudbyttet for hver enkelt art i de enkelte kvadrater. Forskerne kunne så på den baggrund estimere den regionale populationsstørrelse under forskellige regionale strategier for fødevarerproduktion, herunder "sharing", "sparing" og en helt ny, mix-strategi, "intermediate".

Den "gyldne" middelvej

I det afvandede og opdyrkede vådbundsområde The Fens estimeredes et meget stort flertal af arter til at opnå maximal regional populationsstørrelse under "sparing", mens der i Salisbury Plain, som minder mest om et dansk landbrugslandskab, var flest arter, der estimeredes at opnå maximal regional populationsstørrelse ved "intermediate"-strategien.

Slangeørnen er en af de fuglearter, som måske kan genindvandre ved øget sparing og rewilding. Foto: Helge Sørensen.

Den ny "intermediate"-strategi kombinerer højt-ydende landbrugsdrift med naturlige habitater og lavt-ydende landbrugsdrift. På den måde kan man ifølge undersøgelsen opnå bedre resultater for fuglearterne i kulturlandskabet end ved enten ren-dyrket "sharing" eller "sparing". For at kunne levere på beskyttelses-siden må ethvert skift mod "sparing" ifølge forskerne sikre, at udbytte-fremgangene på de intensivt dyrkede flader på langt sigt sker på et bæredygtigt grundlag, ikke påfører omgivende arealer øgede negative effekter og kombineres direkte med afgivelse af arealer til natur.

"Sparing" kan ikke stå alene

Resultaterne af den engelske undersøgelse taler på den ene side for "sparing" i form af helhjetet forvaltning af sammenhængende naturområder med henblik på at fremme flertallet af rødlistede arter - og især de 22 danske rødlistearter, der samtidig er sjældne og i tilbagegang (se faktaboks). Kun én af dem, pirol, er med i Finch' undersø-

gelse, hvor den foretrækker 'sparing'. Men det må formodes, at de alle vil nyde fremme af mere og vildere natur, måske lige med den hvide stork og hedehøgen som undtagelser.

“

... Der er brug for en beskyttelsespolitik med sikring af småbiotoper

”

"Sparing" og rewilding vil utvivlsomt også kunne fremme en genindvandring af fuglearter som fx sort stork, hærfugl, ellekrage og slangeørn, som alle er arter, der vil nyde godt af store, sammenhængende naturområder uden produktionsmæssige interesser. Andre arter i den britiske undersøgelse viser præference for "sharing" og "intermediate"-strategierne, og 22 af dem er 'listearter' i Danmark – tre er allerede rødlistede og otte kandidater grundet aktuelle bestandsnedgange,

og de resterende 11 er på BirdLife's liste over opmærksomhedsarter. Der er derfor samtidig brug for en beskyttelsespolitik, der rummer elementer af såvel "sharing" og "intermediate"-strategierne med sikring af småbiotoper og andre landskabs-elementer, der kan bidrage til landskabskompleksiteten. Det skal kombineres med ønsker til incitamentsstrukturer (regler og tilskud), som kan sikre fuglevenlige afgrødevalg og fuglevenlige ekstensive dyrkningsformer. Alternativet vil være, at vi beslutter os for at lade hånt om den gruppe af fugle, vi gennem tiden med større eller mindre forsæt har inviteret ind i vores kulturlandskaber, for så ensidigt at satse på dem, der er afhængige af mere oprindelig og urørt natur. Det ville stride mod BirdLife Internationals strategi og sloganet "Keep Common Birds Common" at bevare de almindelige fugle som almindelige. Det ville også være et knæfald overfor en tanke om yderligere intensivisering af landbrug og skovbrug, som slet ikke er realistisk.

Finch, T., Gillings, S., Green, R.E., Massimino, D., Peach, W.J. & Balmford, A. (2019) Bird conservation and the land sharing-sparing continuum in farmland-dominated landscapes of lowland England. *Conservation Biology*, Volume 33, No. 5, 1045–1055.

Henrik Wejdling er cand.techn. soc. og næstformand i Dansk Ornitologisk Forening, DOF. Artiklen her bygger på et omfattende notat, som Henrik Wejdling har skrevet som oplæg til den kommende opdatering af DOF's naturpolitik. Hele notatet med referencer til de øvrige bagvedliggende undersøgelser og artikler kan læses på www.dof.dk.

Truede arter i tilbagegang

Disse 22 sjældne ynglefugle-arter er på den nationale rødliste over truede fuglearter i Danmark og samtidig i tilbagegang. Mange af disse arter vil formentlig kunne hjælpes med "sparing", hvor større, sammenhængende naturområder forvaltes helhjertet med naturformål for øje. Arterne er opstillet i systematisk rækkefølge: Hvid stork, hedehøg, fiskeørn, urfugl, hjejle, svaleklire, dværgmåge, sandterne, sortterne, kirkeugle, mosehornugle, vendehals, toplærke, markpiber, vandstær, drosselrørsanger, høgesanger, pungmejse, pirol, stortornskade, nøddekrige, gulirisk.

Overfor dem står 22 mere almindelige fuglearter, som i den britiske undersøgelse foretrækker "sharing" eller "intermediate", og hvoraf de 16 er i tilbagegang i Danmark, otte så meget, at de kandiderer til rødlisten: Troidand, rød glente, rørhøg, tårnfalk, agerhøne, vagtel, blichøne, vibe, rødben, turteldue, isfugl, lille flagspætte, sanglærke, gul vipstjert, stenpikker, stær, fyrremejse, gråspurv, skovspurv, tornirisk, gulspurv, bomlærke.

Ellekragen lever i høj grad af store insekter. Måske vil rewilding i store sammenhængende naturområder på længere sigt kunne bringe arten tilbage som ynglefugl i Danmark? – foto Helge Sørensen.

NATUR BUTIKKEN

**Julegaver mellem 300-999 kr.
Se flere julegaveidéer på webshoppen
eller kig forbi Naturbutikken.**

WINGSPAN BOARD GAME

Et interessant brætspil for fuglenørder og andre spillefugle. Opret et fuglereservat ved at finde de bedst egnede fugle (spillekort med informationer om de forskellige fugle) til de forskellige typer af biotoper/habitater. OBS: Amerikanske fugle.

—
Pris kr. 399,-

Flere
farver

LOWEPRO URBAN + KLETTERSACK MICA RYGSÆK

Kombinerer elegant design og funktionalitet og er din perfekte følgesvend til brug i hverdagen samt til fritidsaktiviteter og rejser.

—
**Pris kr. 549,-
Medlemspris kr. 439,-**

Flere
farver

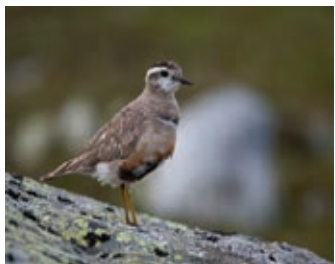
FJÄLLRÄVEN MERINO LITE HAT

Fin unisex hue i blød og smidig 100% merinould. Fladstrikket med ribkant. Fylder ikke alverden i lommen og giver en dejlig varme. Fåes i 2 farver.

—
**Pris kr. 379,-
Medlemspris kr. 303,-**

Pip på Askov Højskole

I samarbejde med leder af Vadehavscentret Klaus Melbye

Pomeransfugl

Vadehavscenteret

Klaus Melbye

Mærk vingesuset fra naturens fascinerende skabninger
Nyd store oplevelser i det fri og oplev spændende foredrag på kurset **"Fugle i Naturen"**

2. – 8. februar / 10. – 16. maj / 20. – 26. september 2020

ASKOV HØJSKOLE

Askov Højskole · Maltvej 1 · 6600 Vejen · Tlf. 7696 1800
· info@askov-hojskole.dk · www.askov-hojskole.dk

Prik dig selv eller din chef på skulderen

Hvad enten du er ansat eller selvstændig, så har du nok hørt om CSR og FN's verdensmål. Begge dele handler om at tage ansvar for vores klode og dens mange beboere, hvilket vi synes, er det naturlige i verden. Det kan dog som virksomhed være uoverskueligt at starte på, men i Dansk Ornitologisk Forening/ BirdLife Danmark står vi klar til at strikke en pakke sammen, som passer til lige netop din arbejdsplads eller virksomheds behov.

Du kan blive Virksomhedssponsor i DOF BirdLife og dermed tage ansvar for vores truede fugle og sårbare natur fra kun 5.000kr. om året.

Læs mere på dof.dk/sponsor eller skriv til mads.oddershede@dof.dk for at høre nærmere.

PS. Du kan få skattefradrag af donationer op til 16.300kr. pr. år.

SIDEN SIDST DANMARK

Ringmærker og rovfuglespecialist Jan Tøttrup med kongeørnen, kort før den blev sat fri igen efter afgiftning.

Foto: Jan Skriver.

KONGEØRN FORGIFTET AF BLY FRA AMMUNITION

DOF kræver al blyholdig ammunition til jagt forbudt i naturen. Det sker efter, at en kongeørn i en nordjysk skov er dokumenteret forgiftet af bly. En jæger fandt den hjælpeløse ørn, der havde en adfærd som en svært beruset. Et tysk laboratorium dokumenterede, at kongeørnen var blyforgiftet. Sandsynligvis har ørnen ædt rester af et dyr skudt med blyholdig riffelammunition. Ørnen kom i pleje og blev afgiftet. Nu er den på vingerne igen.

På baggrund af hændelserne omkring den blyforgiftede nordjyske kongeørn og DOF's krav om et totalt stop for al brug af blyholdig riffelammunition, har Danmarks Jægerforbund (DJ) meldt klart ud med en opbakning til at forbyde bly.

"Tiden er moden til en udfasning af bly i riffelammunition", siger Marie-Louise Achton-Lyng, der er formand for våbenudvalget i DJ i en artikel på forbundets hjemmeside.

REKORD FOR FISKEØRNE I DANMARK

2019 har været rekordernes år for den smukke fiskeørn i Danmark. For første gang i 40 år har vi haft seks ynglepar. Det er også første gang, der er kommet hele 10 unger på vingerne. Det er nyt, at der med sikkerhed er konstateret ynglende fiskeørne i Nationalpark Thy. Og endelig har et par fået sjældne trillinger.

I Gribskov er der to beboede fiskeørnereder, den ene har været beboet siden 2011. Den anden er nyanlagt.

Midtjylland har en beboet rede på en hemmelig lokalitet nær Silkeborg.

Estvadgård Plantage ved Hjerl Hede nær Skive har i en årrække huset fiskeørne.

Klosterheden Plantage syd for Lemvig har fiskeørne ynglende. I ynglesæsonen 2018 var hannen i ørneparret i Klosterheden ringmærket, så man kunne se, at han stammede fra Wales.

I Thy har fiskeørnen spøgt som ynglefugl i adskillige år, i år er reden så fundet i en plantage i nationalparken.

BOOM AF DØDE OG SYGE SOLSORTE

▲ Solsort han – er den syg? Foto: Flemming Bornholdt.

DOF har ligesom i 2018 fået mange henvendelser om syge og døde solsorte i danske haver hen over sommeren 2019.

I Tyskland er titusinder af solsorte de seneste år døde af Usutu-virus, der er en myggeoverført sygdom fra Afrika. Også Holland og Belgien har været ramt af massedød blandt de sorte drosler, og denne sommer er der konstateret Usutu-virus i en svensk solsort på øen Gotland i Østersøen.

Nu frygter DOF, at de seneste måneders rapporter om ekstraordinært mange døde, døende eller svækkede solsorte i danske haver og parker skyldes en spredning af Usutu-virus.

▲ Ung fiskeørn på fangst. Foto: Peter Bonne Eriksen.

STORT BOGUDSALG I BØGESKOVENE

2019 er et oldenår med masser af bog i bøgeskovene, og det gavner forskellige fugle på flere måder. Både her i den kommende vinter og i den efterfølgende yngletid for uglerne.

Den rigelige føde sætter gang i en kædereaktion i naturens husholdning. Først ligger der frugter ad libitum i skovbunden, så kommer der sultne mus og frøædende fugle, og til sidst langer kødædere som ugler og rovfugle til fadet. Der er udsigt til tidlige ynglepar af natugler med store kuld i 2020.

“Den rigelige føde vil være til gavn for fuglearter som bogfinke, kvækerfinke, spætmejsje og ringdue, der alle har bog som en stor del af deres føde efterår og vinter. Også musvitten er en af de småfugle, der nyder stor gavn af de fede, olieholdige frugter fra bøgen, så hvis vinteren bliver mild, vil vi formentlig kunne opleve ekstra frugtbarhed blandt vores musvitter næste ynglesæson, fordi overlevelsen er høj blandt fuglene, og ynglefuglene kommer ud af vinterhalvåret i god kondition”, siger Knud Flensted, biolog i DOF.

NATUR BUTIKKEN

**Julegaver fra 1000 kr.
Se flere julegaveidéer på webshoppen
eller kig forbi Naturbutikken.**

Findes
i 8X og 10X
forstørrelse

WING NATURE

Måske nok verdens bedste kikkert til under 2.000,- kr. Giver et skarpt og godt billede. Lysstærk og naturlig farvegengivelse. Taske, rem og dæksler medfølger. Et sikkert julegavehit.

Pris kr. 1.849,-

Medlemspris kr. 1.756,-

KOWA TSN-501 20-40X TELESKOP

Ultra-kompakt teleskop perfekt til den eventyrlystne vandrer. Ikke større end en almindelig håndkikkert.

Pris kr. 2.499,-

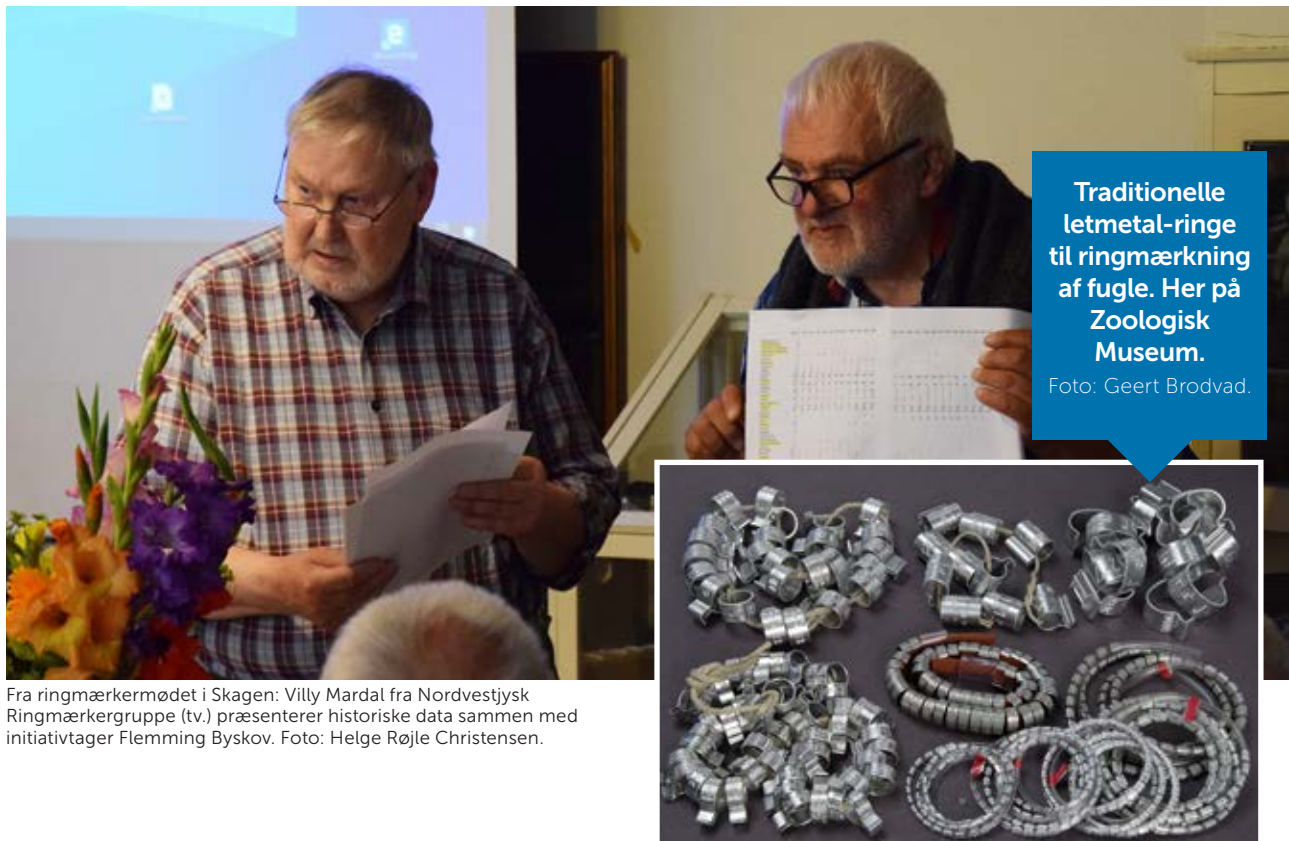
Medlemspris kr. 2.374,-

HANDBOOK OF WESTERN PALEARCTIC BIRDS: PASSERINES – 2 BINDSVÆRK

Med mere end 5000 fotos kunne man snildt skrive dette værk som værende det ultimative omkring spurvefugle i Vestpalæarktik.

Pris kr. 1.699,-

Traditionelle
letmetal-ringe
til ringmærkning
af fugle. Her på
Zoologisk
Museum.

Foto: Geert Brodvad.

Fra ringmærkemødet i Skagen: Villy Mardal fra Nordvestjysk Ringmærkergruppe (tv.) præsenterer historiske data sammen med initiativtager Flemming Byskov. Foto: Helge Røjle Christensen.

FRA HULKORT TIL LYSLOGGERE

AF HELGE RØJLE CHRISTENSEN

Ringmærkning er en dansk opfindelse i rivende udvikling

Viborg – en dag i foråret 1899:

Verdens første fugl – en stær – ringmærkes af overlærer Hans Christian Cornelius Mortensen i Viborg. "Fugle-Mortensen" står dermed som opfinderen af den klassiske ringmærkning, der de sidste 120 år har givet menne-

sket en omfattende viden om fuglernes træk over hele verden.

Skagen – den 17. august 2019:

En flok særdeles erfarne, men stadig aktive danske ringmærkere

mødes i den svenske sømandskirke i Skagen for at udveksle resultater og gode historier fra årtier blandt fælder og spejlnet med ringe og tang i forklædet. Bag arrangementet og fejringen af de "gamle ringmærkere" i den blæsende august-weekend

Niels Otto Preuss fortæller om sine mange år som leder af ringmærkningscentralen på Københavns Universitet. Foto: Helge Røjle Christensen.

står Danmarks Ringmærkerforening med Flemming Byskov som initiativtager.

En af foredragsholderne er lektor emeritus Niels Otto Preuss, som i 1962 overtog ledelsen af ringmærkningscentralen på Københavns Universitet.

”Dengang var der ud mig selv kun en enkelt kontomedarbejder og en assistent på halvtid. Al vores registrering af de ringmærkede fugle foregik med håndskrift og skrivemaskine”, fortæller han.

Men Niels Otto Preuss satte sig for at modernisere ringmærkningen, blandt andet ved hjælp af hulkort. For yngre læsere bør det forklares, at hulkort er et stykke pap eller karton, som indeholder huller, der danner en kode. På den måde kunne Preuss og hans medarbejdere digitalisere og opbevare data fra ringmærkningen. Opfindelsen var egentlig

ikke ny, men i rivende fremgang i 1960’erne som en forløber for vor tids computere.

Ny teknik revolutionerer

Hulkortene var dengang et stort teknologisk fremskridt for ringmærkningen. Det havde også afgørende betydning i de år, at den danske ringmærkningscentral gik sammen med kollegerne i Frankrig, England og Holland om at danne organisationen EURING, der har strømlinjet europæisk ringmærkning, blandt andet ved at sikre, at ringmærkere i alle lande bruger de samme geografiske koordinater. Men trods datidens teknologiske fremskridt, så var det i mere end 100 år reelt overlærer Mortensens klassiske metode med ringe om fuglenes ben, som var helt dominerende indenfor ringmærkningen.

Det har nu ændret sig markant, takket være endnu en teknologisk landvinding. Topmoderne digitale teknikker som mærkning med satellitsendere og GPS-modtagere til større fugle eller geo-lokatorer (lyslogger) til mindre fuglearter har de sidste par årtier revolutioneret trækfugle-forskningen. Lysloggerne er i dag så små – under 1 gram – at de kan anvendes på fuglearter helt ned til løvsanger-størrelse.

Et godt eksempel på resultaterne af den nye teknik er den mærkning af rødryggede tornskader med lyslogger, som Statens Naturhistoriske Museum de sidste 10 år har gennemført i Gribskov med uvurderlig hjælp fra den lokalkendte feltornitolog Per Ekberg Pedersen. Han har helt styr på skovens tornskader, og det er afgørende, fordi fuglene med lyslogger skal genfanges på ynglepladsen året efter mærkningen, sådan at man kan aflæse data fra den lille lyslogger på ryggen. Men når det lykkes, så giver det imponerende ny viden:

”100 års traditionel ringmærkning har kun givet fire genmeldinger af danske rødryggede tornskader syd for Sahara. På den baggrund regnede man med, at arten overvintrer i Sydafrika. Men nu ved vi, at tornskaderne faktisk flytter rundt mellem flere vinterkvarterer syd for Sahara. De flyver op til 22.000 kilometer på et år, flyvetiden fra Gribskov til Sydafrika er omkring 250 timer – og det sidste nye er, at tornskaderne trækker i op til fem kilometers højde”, fortæller Per Ekberg Pedersen.

Den ”gamle” metode dur stadig

Når de nye digitale metoder giver så meget mere præcis viden om trækfuglene, er der så overhovedet grund til at fortsætte med ”gammeldags” ringmærkning?

”Det er der i høj grad”, siger Henning Ettrup, formand for Danmarks Ringmærkerforening.

”De nye digitale metoder er overlegne, når det gælder vores viden

om de enkelte individers trækrute og overvintringsområder. Men den traditionelle ringmærkning af et stort antal fugle af de forskellige arter giver os indsigt i hele populationens sammensætning og variation fra år til år, om fuglenes ynglesucces, dødelighed, alder og overlevelse”, forklarer Henning Ettrup.

I den sammenhæng er det vigtigt, at ringmærkningen foregår efter helt standardiserede metoder, så indsatsen bedre kan sammenlignes fra år til år. Det gælder længde og placering af nettene, antallet af fangstimer og tidspunkter på døgnet.

Henning Ettrup, formand for Danmarks Ringmærkerforening. Her i felten med CES-mærkning ved Brabrand Sø.
Foto: Morten Jenrich Hansen.

Danmarks Ringmærkerforening

Danmarks Ringmærkerforening er foreningen for danske ringmærkere, som fanger og ringmærker fugle under licens fra Ringmærkningscentralen på Statens Naturhistoriske Museum i København.

Foreningen har til formål at varetage ringmærkningens interesser og at øge kendskabet til ringmærkningen af fugle og dens betydning i fugleforskningen og fuglebeskyttelsen. Derfor støtter foreningen også medlemmers projekter økonomisk. Se mere herom på medlemsiderne www.ringmaerkning.dk/

Danmarks Ringmærkerforening blev stiftet i forbindelse med ringmærkernes årsmøde på Naturhistorisk Museum i Århus i november 2000.

Medlemstallet har de senere år været stabilt på cirka 50 medlemmer.

Kontakt: Formand Henning Ettrup tlf. 23409406,
E-mail: hetrup@live.dk

Den rødryggede tornskade flyver fint med lysloggeren på ryggen – hele vejen frem og tilbage fra Afrika. Foto: Per Ekberg.

**Rødrygget tornskade
han fra Gribskov med
geolokator (lyslogger) på
ryggen.**

Foto: Per Ekberg.

“Et godt eksempel er CES metoden, som står for Constant Effort Site – altså et ringmærkningssted med konstant indsats. Det er typisk områder med rørskov, hvor fuglene mærkes i yngletiden. Det er en metode, som i høj grad understøtter og supplerer den viden om fuglene, som vi får fra punkttællinger”, siger Henning Ettrup.

“Men man skal heller ikke undervurdere betydningen af den traditionelle ringmærkning som en spændende vej ind til fugleinteressen og en vigtig social aktivitet på fuglestationerne og blandt fuglefolk på andre trækesteder i landet”, pointerer formanden for Danmarks Ringmærkerforening.

En arv til Dansk Ornitologisk Forening

ER EN GAVE FRA ÉT LIV TIL ET ANDET

Ved at betænke DOF i dit testamente er du – selv efter din levetid – med til at hjælpe vores truede ynglefugle & sårbare natur.

I LØBET AF DE SIDSTE
50 ÅR ER 7 UD AF 10
YNGLENDE STÆRE
FORSVUNDET FRA
DANMARK!

Hvis du ønsker at donere en del af din arv til fuglene & DOF, kan du gratis oprette dit testamente hos vores advokat, Nils-Erik Norsker, som er klar til at hjælpe dig.

nen@jordlaw.com

23 32 62 90

nen@jordlaw.com

23 32 62 90

nen@jordlaw.com

23 32 62 90

nen@jordlaw.com

23 32 62 90

Nadia Hansen,
punkttæller i København.
Nadias tælling foregår
primært på Assistens
Kirkegård.

Fotos: Uffe Rasmussen.

MED FINGEREN PÅ FUGLEPULSEN

AF HELGE RØJLE CHRISTENSEN

DOF søger flere punkttællere – første chance er i den kommende vinter.

”Det er sjovt at være med, og så kan jeg tage kæresten med. Han er også vild med at komme ud i det fri”.

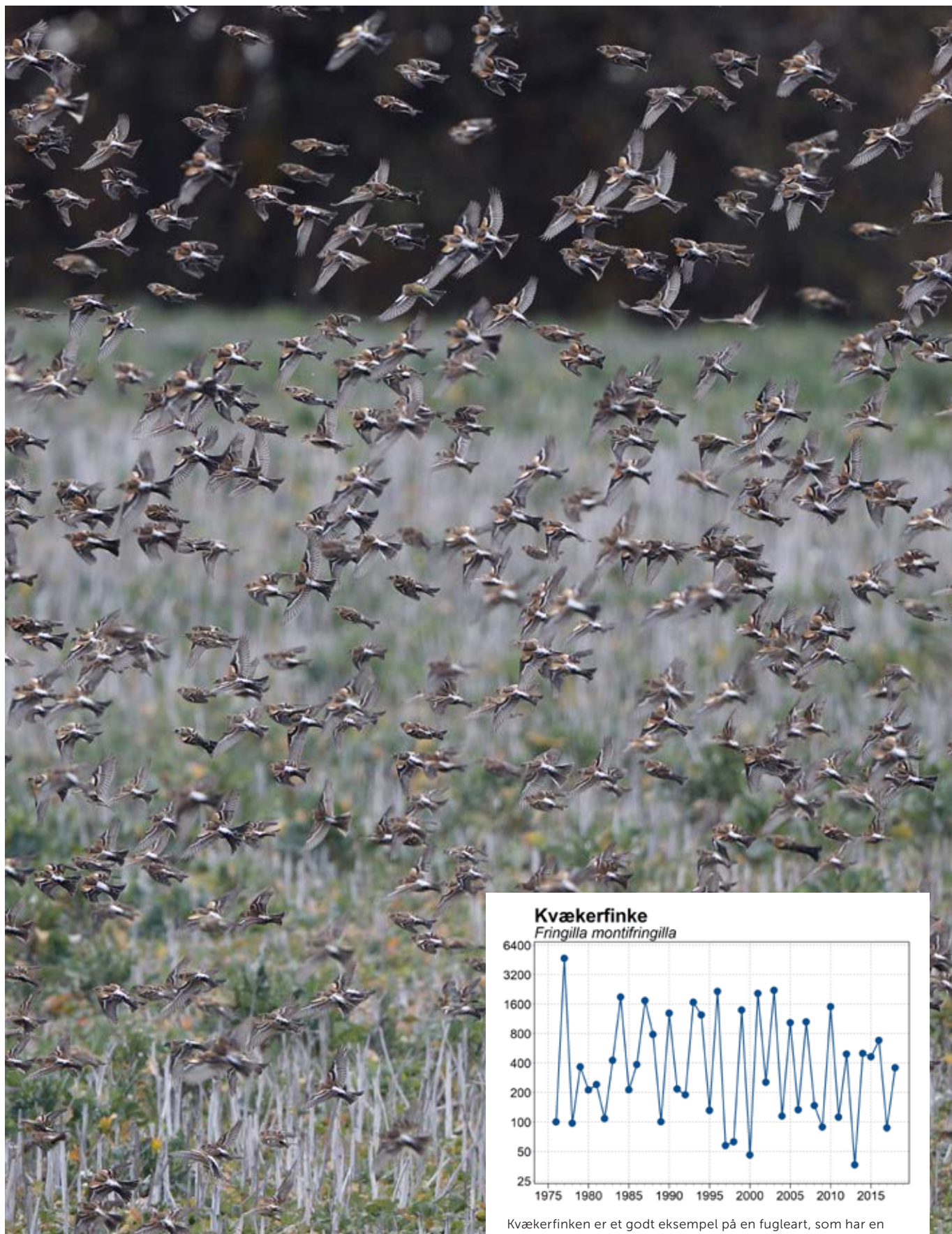
Nadia Hansen er punkttæller. Den 30-årige biolog har en rute på den store Assistens Kirkegård på Nørrebro i København.

”Jeg var med til et møde, hvor DOF fortalte om punkttællingerne. De ville

gerne have flere tællinger i byerne, og så meldte jeg mig. Det er godt at være med i en undersøgelse, hvor man kan følge, om fuglebestandene går op eller ned, siger Nadia.

Nadias rute er på 10 punkter. Hun skal stå fem minutter på hvert punkt og tælle alle de fugle, som smutter rundt eller synger mellem gravstenene og de store træer på kirkegården. Det

gælder om at få det hele med, ikke mindst de mange lyde fra fuglene – så kæresten må tie stille så længe. ”Det er de almindelige fugle på kirkegården, som jeg tæller. Men indimellem er der større oplevelser: Som da to hanner af stor flagspætte slås om territoriet lige over hovedet på mig – eller når spurvehøgen pludselig suser forbi på jagt efter storbyens småfugle”, fortæller Nadia.

Masser af kvækerfinker. Foto: Helge Sørensen.

Kvækerfinken er et godt eksempel på en fuglear, som har en meget svingende forekomst i Danmark om vinteren. Kilde: DOF's punkttællinger.

En vinterflok af grågæs og bramgæs. Foto: Helge Sørensen.

Ruter i byer og på landet

DOF har brug for flere punkttællere som Nadia Hansen. Ikke mindst i byerne og i agerlandet, men alle nye tællinger er velkomne. Man skal selvfølgelig kunne kende fuglene fra hinanden, men man behøver ikke være en ørn til sjældenheder, for det er netop de almindelige fugle, som er de vigtigste i denne undersøgelse.

”Jo flere tællere og jo flere ruter, jo større bliver vores datagrundlag for at kunne beregne de forskellige arters populationstrends, altså om de går frem eller tilbage”, forklarer Charlotte

Grågåsen er gået frem i yngletiden (rød), men endnu mere om vinteren (blå).

Kilde: DOF's punkttællinger.

Moshøj, som er videnskabelig projektleder for DOF's punkttællinger. ”Det er måske nok kedeligere at tælle fugle i en kornmark eller et boligkvarter, end det er at tælle i en skov eller en mose. Men det er vigtigt, at de forskellige landskabstyper eller habitater alle er med i datamaterialet og helst i et omfang, der nogenlunde svarer

til deres andel af Danmarks samlede areal”, siger Charlotte Moshøj.

Punkttællinger af fugle er internationalt bredt anerkendt som en af de bedste indikatorer for naturens tilstand på landjorden.

”Det skyldes det store materiale og de lange tidsserier – og så er det også en billig måde at overvåge naturen, når vi på den måde får hjælp fra de mange dygtige frivillige fugletællere”, konstaterer Thomas Vikstrøm, som er organisatorisk projektleder.

”I øjeblikket er der 306 punkttællere, som dækker 386 ruter om forsommeren i yngletiden, mens der er 254 punkttællere om vinteren med i alt 293 ruter rundt om i Danmark”, fortæller Thomas Vikstrøm.

Støtte fra Miljøministeriet

Miljøministeriet i Danmark støtter DOF's punkttællingsprojekt økonomisk via en aftale mellem DOF og

skiftende miljøministre, og hos EU-Kommissionen har punkttællinger fra de europæiske lande status som en af de vigtigste miljøindikatorer overhovedet. Materiale fra både Europa og Nordamerika har også ligget til grund for en videnskabelig artikel om fugle og klimaændringer i tidsskriftet Science i 2016.

“

... Punkttællinger af fugle er internationalt bredt anerkendt

”

Så jo, Nadia Hansen og de øvrige punkttællere er med til at holde fingeren præcist på fuglepulsen. Men selvom Assistens Kirkegård er stor, så

er der faktisk kun plads til otte punkter på kirkegården, fordi der skal være mindst 200 meter mellem punkterne. Så Nadia har også to punkter i en stor baggård tæt på sin bopæl.

Hvis der sidder en fugl og synger der i baggården, kunne man vel egentlig godt kalde den for en "gårdsanger" – men den art findes ikke i punkttællingsskemaet...

Sådan får du en punkttællingsrute:

Kontakt DOF v/Thomas Vikstrøm
e-mail: thomas.vikstroem@dof.dk
telefon: 33 28 38 22,
Fuglenes Hus, Vesterbrogade 140, 1620 København V

Vil du vide mere om punkttællingerne, kan du læse mere i DOF's publikationer og på DOF's hjemmeside: www.dof.dk/punkt.

Her kan du også finde en liste over 'ofte stillede spørgsmål', hvor du forhåbentlig kan finde svar på de spørgsmål, du måtte have vedrørende din egen punkttællingsrute.

LAD DANMARKS FUGLE ARVE EN RIG NATUR

SKRIV TESTAMENTE TIL FUGLEVÆRNSFONDEN

Fuglene og naturen er fælles gods, som vi alle har glæde af, og i Fugleværnsfonden skaber vi åndehuller i en stadig mere trængt natur, hvor alle er velkomne.

Fugleværnsfonden ejer og forvalter i dag 22 naturområder fordelt over hele landet. Dette er kun muligt takket være generøs økonomisk hjælp fra fugle- og naturelskere. Dit bidrag har derfor stor værdi.

Et bidrag eller en arv - uanset størrelse - er en gave, som omsættes til mere natur. For fugle, for folk og for fremtiden.

Fugleværnsfonden

FÅ MERE AT VIDE HER:

Klik ind på www.fuglevaernsfonden.dk/testamente
Ring til vores sekretariat på 3328 3839
Du kan også vælge at støtte her og nu på Mobile Pay 90682

Foto: Isflugl af Torben Andersen

DOF UNG 2019

AF MADK. ODDERSHEDE

DOF UNG har vind i sejlene. Der meldes om flere deltagere på både dagsture og lejre – en tendens som et stigende antal ungdomsmedlemmer bekræfter. Men hvad laver vi egentlig i DOF UNG i løbet af sådan et år? Det har vi sat nogle ord og billeder på her.

Ørnetur til Skåne: Vanen tro fyldte vi i marts måned en bus med børn og unge og besøgte nogle af de bedste ørnespots i det sydlige Sverige. Turen gav bl.a. havørne, kongeørne, røde glenter, sortspætte, traner, stor tornskade og vildsvin.

Foto: Daniel Palm Eskildsen

Foto: Mads K. Oddershede

Fuglekursus med Klaus Malling Olsen: En aften i september kunne vi med stor glæde byde velkommen til forfatter, turguide og foredragsholder Klaus Malling Olsen, som altid er villig til at strø sin enorme viden ud over unge birdere. Det var han også denne aften, hvor de tre timer fløj afsted over temaer som vind- og vejrforhold, afvigelse hos almindelige fugle og bestemmelse af nogle for årstiden oplagte og spændende arter. Den store mødesal i Fuglenes Hus på Vesterbrogade i København var fyldt med unge mennesker, så vi arbejder bestemt på at gentage succesen.

Felttræf i Blåvand: Det kørte virkelig for DOF UNG under felttræffet i oktober. Foruden en masse hygge og social birding fandt DOF UNG to megasjældne fugle, en tajgapiber og en hætteværling.

Tajgapiber. Foto: Rasmus Momme. Her er hans finderberetning: "Det regner rimelig meget, og jeg kryber lidt i læ af nogle graner og bliver omringet af sortmejsler - så jeg er egentlig ok tilfreds og klar til at køre hjem og tørre. Jeg går en smule videre, da jeg flusher en fugl, som jeg synes kalder som en vindrossel. Jeg ser så, at det umiddelbart ligner en piber, tænker at det nok er en skovpiber, og prøver at få den frem igen. En smuk tajgapiber flyver så frem og sætter sig frit fremme i en birk. Jeg går så lidt i panik og forfølger den, mens jeg får optaget dens kald og derefter meldt den ud. Jeg får så nogle billeder, og derefter kommer der folk til"

Hætteværling. Foto: Sebastian Thorup Hansen. Her er Jonathan Hemmer-Hansens finderberetning: "Det var en ret underlig følelse, da jeg fandt fuglen. Den rastede fem meter fra mig, men jeg kunne egentlig ikke helt sætte et navn på. Da jeg havde kigget på den i 40 sekunder og stadig ikke havde bestemt den til andet end værling sp., steg min puls. Efter jeg havde hentet Sebastian, og vi havde fået fuglen bestemt til en hætteværling/brunhovedet værling, begyndte pulsen at falde lidt. Folk væltede til, og det var noget af det vildeste, jeg har prøvet!"

Kommende ture med DOF UNG

Vi opfordrer stærkt til, at man følger vores facebookside, DOF UNG, så går man ikke glip af noget. Du kan desuden også angive interesse for "Børn og unge" på minside.dof.dk. Sådan kan du også få nys om kommende ture. Indtil videre arbejder vi på en tur til Vestamager i december, og så skal I selvfølgelig ikke snydes for en ørnetur til Skåne i det tidlige forår. Der vil naturligvis også være både en forårs- og efterårslejr, og desuden brygger vi så småt på en udlandstur efter den store succes med Polen i 2017. Så; stay tuned - vi ses derude!

Forårslejr i Skagen: Hvert år holder vi en forårslejr, som varer cirka fire-fem dage. I år tog vi fem dage til Skagen i påsken. Andre år har vi været på Bornholm og Christiansø. Det afhænger af, hvornår forårets helligdage ligger ifht. træksæsonen. Forårslejren bød på godt vejr, birdrace, rundvisning på Skagen Fuglestation og en turliste med bl.a. kongeørn, stor skrigeørn, topskarv, havlit, gråmåge, gulirisk, steppehøg, almindelig kjove, ringdrossel, pungmejse, stor korsnæb, lapværling, nordisk lappedykker, sort glente, fiskeørn, huldue, hedelærke og tejt.

Foto: Heidi Vibe

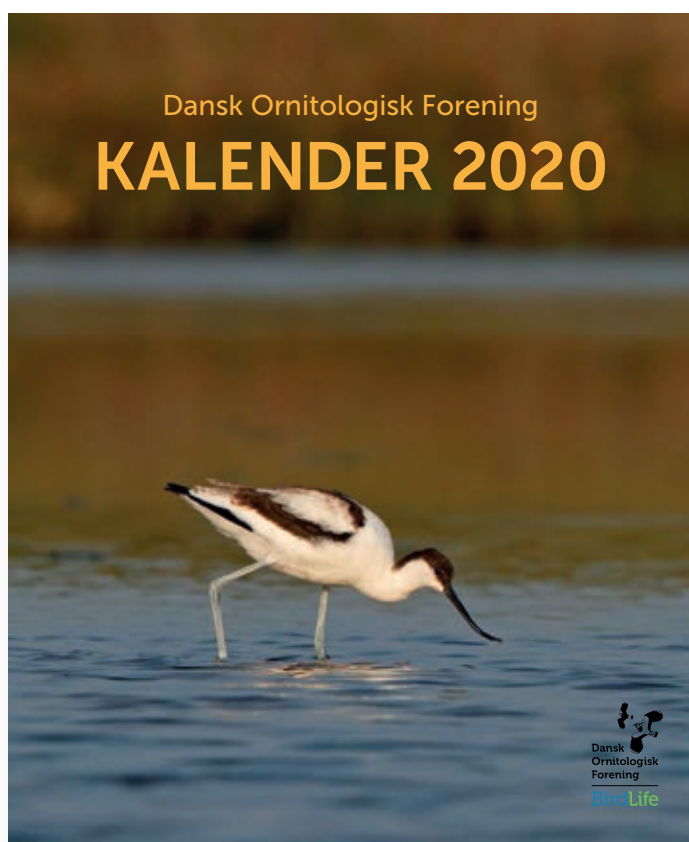

Weekendtur til Gedser Fuglestation:

I samarbejde med DN UNG tog vi toget ned til Danmarks sydligste punkt, hvor en af DOF's fuglestationer ligger. Her så vi ringmærkning og rigtig mange fede fugle: sortstrubet bynkefugl, sydlig nattergal, islom, kaspisk måge, bjergvipstjert, dværgmåge, lærkefalk og blå kærhøg.

NATUR BUTIKKEN

**Julegaver under 300 kr.
Se flere julegaveidéer på webshoppen
eller kig forbi Naturbutikken.**

DANSK ORNITOLOGISK FORENING KALENDER 2020

Årets flotteste kalender med motiver, som vi alle nyder og holder af. Med imponerende, smukke billeder af Helge Sørensen, der giver masser af glæde de næste 12 måneder. Et sikkert julegavehit.

—
Pris kr. 149,-

FUGLE I FELTEN

Den ultimative fuglebog for feltbestemmelse i Europa og Middelhavsområdet. Finder du en fugl i disse områder, der ikke findes i bogen, hører vi gerne om det.

—
Pris kr. 299,-

REDEKASSER I DOUGLASGRAN

Lækker redekasse i højeste kvalitet. Skal ikke behandles, hvilket både fugle og miljø sætter pris på. Douglasgran kendes på det rødligede ved, der har et højt indhold af harpiks og garvestoffer. FSC godkendt.

—
Pris fra kr. 249,-

Quetzal, han i yngledragt: Det krævede tålmodighed, komplet stilhed og utallige myggestik, før jeg fik dette smukke billede af en voksen quetzal han, her i et cecropia-træ, som er en typisk pionerart i troperne og en kilde til føde for quetzalen. Hannen bærer i yngletiden nogle af de længste halefjer i fugleriget på op til en meter.
Foto: Nina Yasmin Ali.

DET SMUKKE SPØGELSE I TÅGESKOVENE

AF NINA YASMIN ALI

Quetzalen er Guatemalas nationalfugl og en gudedefugl i mayaernes kultur. Nina Yasmin Ali har tilbragt fire måneder i tågeskovene i Mellemamerika for at studere quetzalen - af mange betragtet som en af verdens smukkeste fuglearter.

Mit første billede
af quetzalen
– formentlig en hun.

Foto: Nina Yasmin Ali.

D. 15. marts 2019:

Jeg har nu rundet knapt 100 timer i felten. Jeg har ikke noteret vejret denne dag i tågeskoven, og jeg er begyndt at blive lidt sløset med mine notater, da jeg på mange måder kæmper for at holde humøret højt i disse dage.

Men jeg vil gætte på, at det var tåget...

Nyhedsværdien ved at lære skoven og dens mangfoldighed at kende er efterhånden fordampet, og min tålmodighed er blevet sat på prøve. Det er nu 54 dage siden min ankomst til feltstationen, og jeg begiver mig endnu engang op ad den uendeligt stejle bjergskråning, omringet af vilde avokadotræer, træbregner og utallige epifytter, på vej ind i quetzalens territorie. Jeg bevæger mig længere ind i skoven, ind til lyset næsten opluges af trækronerne, lige i hælene på min

lokale guide og reservefar, Cirilo Súchite Ramirez eller bare Don Chilo, som han bliver kaldt, på jagt efter en fugl, der indtil nu blot har været et spøgelse for mig. Jeg er på forhånd blevet advaret om, at det hverken er en nem fugl at arbejde med, ej heller et nemt habitat. Men her står jeg så. Vi er netop nået til "el campamento", en lille lysning i skoven, som ifølge Don Chilo er det bedste sted at observere quetzalen fra. Han har fra nogle bekendte i et bjergområde længere nordpå netop hørt, at de imod for-

“

... Det her kan være
det øjeblik, jeg har ventet
så længe på

”

Mig i felten: Der tages billeder til mit digitale herbarium, her af frugter fra et træ i avokadofamilien (Lauraceae), en af quetzalens foretrukne fødeemner. Foto: Ivan Daniel.

ventning heller ikke er observeret der endnu, selvom de der normalt starter med at yngle allerede i februar. Måske der er en generel tendens, der kan have noget med vejret at gøre?

Don Chilo mener dog, at de er derude, men de kan være næsten umulige at få øje på udenfor yngletiden. Da de er meget sky, opholder de sig højt oppe i trækrone og

QUETZALEN OG PROJEKTET

Quetzalen, Resplendent Quetzal (strålende Quetzal), er Guatemalas nationalfugl og pragtsymbol. Den ses overalt i gadebilledet, på viskestykker, smykker, flaget og møntfoden, som bærer navnet Quetzals (GQT). Quetzalen har stor kulturel betydning, da den optræder i mange af mayaernes og andre prækoloniale civilisationers fortællinger – blandt andet som den vigtigste gud Quetzalcoatl – halv quetzal, halv slange.

Quetzalen er blandt 42 andre arter i trogon-ordenen, der blandt andet er karakteriseret ved at have en pantropisk udbredelse. Navnet Quetzal stammer oprindeligt fra det mesoamerikanske sprog Nahuatl, hvilket vidner om dens relation til mayakulturen, hvor den symboliserede styrke og royalitet, og blev brugt i herskere og regenter af højere rangs hovedbeklædninger for at knytte dem til det guddommelige og overjordiske.

Den er i kategorien "næsten truet" på IUCN's rødliste, på baggrund af dens tilknytning til tågeskoven, som er et hurtigt forsvindende habitat i tropene, hvor skoven i stigende grad ryddes til fordel for kaffeplantager.

Feltarbejdet i Guatemala foregik i Reserva de la Biosfera Trifinio, som er en del af et større naturreservat, Montecristo, der strækker sig ind over grænserne til nabolandene El Salvador og Honduras. Projektet går kort sagt ud på at estimere bestandsstørrelsen af quetzalen ved at gå linjetransekter, samt undersøge habitatet de forekommer i ved at lave vegetationsstudier med fokus på tilgængelige rede- og fødetræer og graden af menneskelig forstyrrelse. Derefter sammenlignes disse med tilfældigt udvalgte lokaliteter, hvor fuglene ikke yngler. Udover diverse insekter og smådyr, som firben og frøer, er deres primære fødekilde frugt, og de betegnes derfor som frugivorer. Denne tilknytning til frugt menes at være den primære forklaring på deres migrationsmønster, hvor de følger frugterne i takt med, at de modnes op ad bjerget. Quetzalen er nemlig det man på engelsk kalder en "altitudinal migrant", hvilket indebærer, at den udenfor yngletiden opholder sig i lavere højder. Det er derfor vigtigt at kende til deres habitatkrav både under og udenfor yngletiden for at kunne beskytte dem bedst muligt.

Feltstationen, hvor jeg boede (næsten) alene, som nabo til Don Chilo og hans familie. Uden elektricitet og varmt vand, men med kakerlakker, taranteller og flagermus som bofæller.

Min familie i Guatemala, som gav mig kærlig og tålmodig oplæring i sprog og den latinamerikanske kultur og vigtigst af alt øste ud af deres viden om tågeskoven, som Don Chilo (tv) har boet i hele sit liv og kender som sin egen baglomme. Foto: Paco (nevø til Chilo).

vokaliserer ikke, som de gør i yngletiden. Pludselig hører vi begge en lyd et stykke derfra. Jeg tænker med det samme, at det lyder som en quetzal. Det er den samme klare, distinkte sang, som jeg hørte en enkelt gang tilbage i januar og hverken har hørt før eller siden. Jeg ser straks på Don Chilo, som nikker, smiler stort og griber fat i min arm. Vi holder begge vejret, lytter intenst og holder udkig efter enhver bevægelse, hvorpå endnu en han pludselig stemmer i. Denne sangduet står på i op mod 30 minutter, men uden nogen af dem i syne; skjult i tågeskovens høje trækrone, trods deres smukke skinnende fjerdragter. Quetzalen har som flere andre fugle en metalglinsende fjerdragt, der først rigtig kommer til sin ret, når den reflekterer solens stråler, og man ser farvespillet af dybgrønne nuancer – men i skyggen fra træerne er de camouflerede.

Det første foto

Vi er opløftede, men samtidig lidt slukørede over ikke at have set dem. Don Chilo går en runde for at se efter spor af dem og for at samle jato til aftensmaden – en krybende

urt, der i duft og smag minder om koriander, men ser helt anderledes ud. Jeg bliver tilbage og holder øje med fuglene fra campamentoen. Efter en rum tid hører jeg pludselig det såkaldte "chuckle call", nu meget tæt på. Jeg stopper op, klar over, at det her kan være det øjeblik, jeg har ventet så længe på. Jeg ser bevægelsen ikke mere end et par meter foran mig, og der er den endelig! Jeg hiver forsigtigt kameraet op, for ikke at lave nogle unødige bevægelser og skræmme den væk – men for sent. Den forsvinder, før jeg når at trykke på udløseren. Umuligt.

“

*... Det kan kun gå
for langsomt med at
indhente mere viden*

”

Jeg husker, at jeg når at prøve at opmuntre mig selv ved det faktum, at jeg langt om længe fik set den med mine egne øjne, om end kortvarigt og stadig ret skjult, men jeg kan ikke fortrænge skuffelsen over det nu manglende fotobevis.

Skuffelsen fortager sig dog hurtigt, da den kort efter kommer tilbage, nu endnu tættere på, og denne gang er jeg hurtigere med mit kamera og får endelig "skudt" min quetzal. Dette bliver mit første billede og meget hurtigt det mest værdifulde, jeg nu ejer. Jeg kan ikke vente med at få fragtet mit kamera sikkert tilbage. Jeg har allerede skrækscenarier i mit hoved om, hvordan det her nok skal blive første gang, jeg falder i ét af de tre vandløb, vi krydser på turen hjem, men bekymringen var selvfølgelig unødigt – det skete først senere i forløbet. Det bliver langtfra det bedste af de billeder, jeg får taget, men nok det, der til dato betyder mest. For jeg fik dét og kun dét ene billede - så var den væk igen.

Håber at arbejde videre

Det ender med, at jeg for at blive klogere på deres habitatvalg og ynglemuligheder, under kyndig hjælp fra Don Chilo, får lokaliseret 14 tidligere redetræer, noteret højde, diameter og art, såvel som vegetationen omkring redepladserne. Der tegner sig en tendens til, at de ikke overraskende foretrækker ældre "primærskov" – sandsynligvis på grund af udbuddet

Blåbrynet motmot: En af de smukke gæster, jeg med mellemrum havde besøg af på feltstationen. Her fanget af Chilos datter, Darlin.

Foto: Darlin Esmeralda Súchite Jordán.

af gamle stående døde træer, som er essentielle for quetzalerne til redebygning, og at deres ankomst til ynglepladsen rigtigt nok er timet med frugtsætningen på træerne i området. Som man hurtigt erfarer sig, opstår der altid en masse uforudsete begivenheder og udfordringer, der kræver nytænkning og kreativitet i forbindelse med feltarbejde. Det er ikke nemt at tage alene til et fremmed land for at lave et stort selvstændigt projekt, som et speciale er. Jeg indsamler den nødvendige viden og data på et sprog, jeg først er ved at forstå det basale af. På trods af alt dette, samt fluer der lægger æg under

huden, taranteller under toiletbrættet og kæmpe kakerlakker, der danser på gulvene om natten, ville jeg ikke have være foruden denne oplevelse. Junglen, og livet sådanne steder er så kontrastfyldt; det er netop i de øjeblikke, hvor du føler at alt er imod dig, at en farvestrålende, smuk, blåbrynet motmot dukker op med sin distinkte "ut-ut" lyd, og sammen med oropendulaer, smaragdtukaner og sorthovedede saltatorer er med til at danne den karakteristiske lydpalette af tropiske fugle, som minder dig om, hvorfor du egentlig er der. Jeg håber meget på fremadrettet at kunne arbejde videre med disse

smukke fugle, at kunne sætte GPS-sendere på for at finde ud af, hvor de opholder sig udenfor ynglesæsonen, lave modeller for hvilke påvirkninger det ændrede klima forventes at have på deres sårbare habitat, og finde ud af mere om deres demografi og den lave overlevelseshastighed for ungerne. Det kan kun gå for langsomt med at indhente mere viden, og jeg håber at andre også vil overveje at drage til steder som Guatemala, hvor der ikke altid er ressourcer nok til at lave forskning af den slags.

Nina Yasmin Ali er specialestuderende i biologi og studentermedhjælper i DOF

KORT NYT VERDEN

▼ Foto: Helge Røjle Christensen

Samarbejde om havfugle i Argentina

Aves Argentina, som er BirdLife Internationals partner i Argentina, har lavet en aftale med den nationale fiskeriskole om bedre beskyttelse af havfugle som den nordlige kongealbatros, Northern Royal Albatross (billedet).

De to organisationer vil udveksle informationer og arbejde sammen om fuglevenlige fiskemetoder med det formål at nedbryde barriererne mellem naturbeskyttere og fiskere.

◀ Foto: Watter AlBahry

Massedrab på fugle i Mellemøsten

En ny rapport fra BirdLife International i tidsskriftet Sandgrouse sætter for første gang tal på omfanget af illegale drab på fugle på den Arabiske halvø, Irak og Iran. Rapporten vurderer, at mindst 1,7 – 4,6 millioner fugle årligt bliver ulovlig dræbt eller indfanget i regionen. Det drejer sig om mindst 413 forskellige arter, på billedet er det en vagtel, Common Quail, fanget i spejlnet. Flest fugle dræbes eller indfanges i Saudi Arabien og dele af Iran, men der mangler fortsat data fra dele af regionen, fremgår det af rapporten.

Fremgang for gribbe i Nepal

I Nepal er to kritisk truede gribbearter i fremgang efter flere års alvorlig tilbagegang. Langnæbbet grib, Slender-billed Vulture er gået frem i landet siden 2012 og bengalgrib, White-rumped Vulture siden 2013. Det viser, at Nepals sikre zoner for gribbe faktisk virker. I disse zoner er der forbud mod at bruge lægemidlet diclofenac til husdyr. Midlet har vist sig at være dødeligt for gribbe, der spiser dyr, som har været behandlet med midlet.

I de sikre gribbezoner sker der også information til lokalbefolkningen og fodring af gribbe med sikker føde. På billedet ses blandt andet gribbe fra et udsætnings-program, der skal bidrage til at bringe bestandene på fode igen.

▲ Foto: Rajendra Gurung

▲ Foto: Eugene Cheah

Byggeri truer rasteplass for østspove

Moreton Bay på Australiens østkyst er en af de vigtigste overvintringssteder for den truede østspove, Far Eastern Curlew. Men der er nu planer om at bygge en marina og et luksus-hotel i området.

BirdLife Australia protesterer og har blandt andet lavet en underskrift-indsamling mod projektet. Bestanden af østspover er mindsket med 80 procent de sidste 30 år som følge af ødelæggelser af rasteplasser på trækruten ned gennem Østasien. I Moreton Bay raster omkring 3000 østspover hver vinter.

Næsten tre mia. fugle væk i Nordamerika

Antallet af fugle i USA og Canada er siden 1970 faldet med hele 29 procent - svarende til omkring 2,9 milliarder fugle. Det konkluderer en undersøgelse i tidsskriftet Science. Ifølge den amerikanske avis The New York Times har undersøgelsen chokeret både forskere og organisationer.

I undersøgelsen lyder det, at årsagerne er menneskeskabte. Blandt andet udpeges kemikalier, der bruges i landbruget, som en synder. Kemikalierne dræber insekter, der udgør en vigtig del af fuglenes føde. I 2018 viste en beregning fra DOF på grundlag af punkttællinger, at Danmark de sidste 40 år har mistet over 2,9 mio. fugle af de 22 arter, som er særlig knyttet til agerlandet, altså en parallel udvikling til undersøgelsen fra Nordamerika. Tallene minder næsten i uhyggelig grad om hinanden, men i Nordamerika er det altså milliarder, ikke millioner af fugle. Både i Storbritannien og i EU er der tidligere lavet lignende beregninger. I Storbritannien er der forsvundet 44 millioner fugle af alle arter siden 1966, og i EU har beregningerne vist et tab på over 421 millioner fugle siden 1980, ligeledes af alle arter.

Læs flere internationale fuglenyheder på www.birdlife.org

KONGEN AF PYRENÆERNE SPISER KNOGLER

TEKST OG FOTO: IB HELLES OLESEN

Lammegribben – herskeren af luftrummet blandt nogle af verdens højeste bjerge. Jeg mødte den første gang for mere end 30 år siden i Himalaya, og lige siden har drømmen om at opleve den magiske kæmpe helt tæt på rumsteret i mine tanker. Jeg drog til Pyrenæerne for at komme ind på livet af den spraglede skønhed, der i elegance og levevis skiller sig markant ud fra alle andre gribbe.

Stilheden i Pyrenæerne er slående, nærmest en svag susen i mine øren denne klare morgen. Ind imellem brydes stilheden af hedelærkens vemodige sang og citron-siskenernes sagte kvinden. Hele horisonten omkring mig består af grønne, skovklædte bjerge, og kun de allerfjerneste toppe har hvide snepletter tilbage her i juni. Udsigten er "brutal", som spanierne siger, selvom Pyrenæerne er både rundere og lavere end Alpernes "skarpe hvide tandsæt". Om lidt skal jeg og tre spanske fotografer prøve lykken i nogle små fotoskjul 500 meter oppe på bjerget i håb om at møde lammegribbene ansigt til ansigt.

Drømmen om lammegribbe

Manden bag det storslåede sted, vi befinder os midt i, er biologen og ornitologen Jordi Canut. For knap 12 år siden begyndte han for sig selv efter et langt livs tjeneste i nationalparken i Pyrenæerne. Han købte en lille klynge af huse i Buseu og gav sig til at fodre lammegribbene oppe på bjerget. Dengang ynglede de orange gribbe ikke her, men et enkelt par holdt til i området. Jordi var dog overbevist om, at han kunne få bestanden til at vokse og dermed lokke de europæiske fotografer og ornitologer til, der drømmer om at se lammegrib. Og begge dele er lykkedes, for nu yngler ni par af den langvingede

Ivan smider knogler ud blandt gåsegribbe.

grib i bjergene ved Buseu, og jeg skal ikke lede længe på horisonten, før jeg med det blotte øje fanger den gigantiske, falkeagtige profil, som tilhører lammegribben. Det er for vildt.

Masseslagsmål i regnen

Forventningerne er helt i top, da vi begynder at vandre gennem fyrreskoven ad en lille smal sti, der fører op til sæteren, hvor vi skal tilbringe de næste mange timer i fotoskjul. Jordis hjælper Ivan er kørt i forvejen med vores grej og spandevise af ben og knogler. Og gåsegribbene kender udmærket Ivans gamle Toyota

pickup og hænger forventningsfulde i luften over området. Mens vi bliver installeret i skjulene, går Ivan i gang med at kaste ben og knogler ud på klipperne. Og med ét vælter gåsegribbe ned fra himmelen uden at tage notits af hans tilstedeværelse. Også et par lammegribbe viser sig i luftrummet, men holder sig på behørig afstand fra det masseslagsmål, der udspiller sig mellem mere end 300 gåsegribbe og et par af områdets meget sjældne munkegribbe. Så længe gåsegribbene regerer på plateauet, er det småt med skudmuligheder af lammegribbene. Men det betyder ikke det helt store, da de første par timer i skjulet byder på

tunge skyer og småregn - ikke lige det vejr, fotografere drømmer om. Gåsegribbene bliver ikke mætte af Ivans anretning af kødfattige ben, klove og rygknogler, hvilket også er meningen. Buffeten er nemlig nøje udvalgt til lammegribbene, der næsten udelukkende er knoglespisende.

Skønheder på samleband

Efter et par timer er det slut med de brune gribbe på sæteren, og lammegribbene begynder at indtage stedet. De store flyvende drager lander og letter i en endeløs strøm til vores store jubel og fornøjelse. Kameraerne klikker ihærdigt om kap, for det vimler med skudmuligheder. Her er lammegribbe i alle afskygninger, lige fra de sortbrune ungfugle til de exceptionelt smukke voksne fugle, der viser sig med knaldorange eller hvide undersider. Det er en fryd at iagttage.

“

... Buffeten er nemlig nøje udvalgt til lammegribbene

”

Ungfuglene angriber konstant de voksne fugle på jorden og i luften. Det virker til, at de synes, de voksne fugle er bedre til at finde klove og

Landskabet ved Buseu, hvor gribbene venter.

Fakta om lammegribben

Bestandsudvikling i Pyrenæerne:

1986: Spanien 40 par, Frankrig
15 par

2018: Spanien 129 par, Frankrig
43 par, Andorra 1 par

(kilde: Jordi Canut og øvrige
koordinatører i Pyrenæerne)

Udbredelse i Europa ud over
Pyrenæerne:

Korsika (8 par), Kreta (9-10 yngle-
par), udryddet i Alperne i 1913
og genindført fra 1970'erne (nu
40 par). Den samlede bestand
i Europa (herunder Tyrkiet og
Rusland) anslås til 600-1000 par.

(kilde: The Vulture Conservation
Foundation)

Mål og vægt:

Størrelse: 100-115 cm, Vægt: 4,5-
7,1 kg, Vingefang: 250-285 cm

(kilde: The Vulture Conservation
Foundation)

knogler, og derfor prøver de unge
at stjæle deres bytte. Nogle af de
voksne fugle kommer kun og henter
knogler og flyver væk med det
samme, mens andre mere erfarne
svarer tilbage på ungfuglenes

provokationer og insisterer på at
kæmpe og sluge de enorme ryg-
knogler på stedet. Det er faktisk
svært at fatte, at knoglerne overho-
vedet glider ned og endnu sværere
at forstå, at gribbenes mavesyre kan

**En voksen lammegrib
sammen med den
meget mørke ungfugl.**

få næring ud af den hårde kost. Men det er samtidig også et bevis på, hvor højt specialiseret denne grib viser sig at være, når den ikke skal slås med gåsegribbe og munkegribbe om den samme fødekilde. Knogler og marv er nemlig ikke på de øvrige gribbes spiseseddel, men næsten udelukkende på lammegribbens. Lammegribbens spanske navn "Quebrantahuesos" (den som knuser knogler) er en smuk understregning af artens særlige fødevalg. Den adfærd ser vi dog ikke meget til her, for Ivans udlagte knogler er skåret i mundrette stykker. Normal finder lammegribben skeletter, som den med vilje taber fra stor højde mod en klippeside, og derved knuser knoglerne. De voksne lammegribbe er fra naturens hånd hvide i fjerene på undersiden, halsen og i ansigtet. Men for at pynte sig med den karakteristiske

orange farve, bader gribbene i jernholdige småsøer i bjergene, og de mikroskopiske jernpartikler i vandet giver dem den slående kulør.

“

*... De jagter hinanden
i hæsblæsende loops
og styrkdyk*

”

Airshow i høj sol

Det er vildt fascinerende at iagttage de flyvende drager i lufrummet over os. De jagter hinanden i hæsblæsende loops og styrkdyk, der helt og holdent leder tankerne hen på falkes ubesværede elegance. Lammegribbene er på alle måder suveræne i luften og på

ingen måder gumpetunge som gåse- og munkegribbe.

På et tidspunkt opdager jeg en ådselgrib på horisonten, og den nyhed sender min unge, spanske makker Alberto helt i ekstase. Det er nemlig hans livs første af slagsen, hvilket kommer en smule bag på mig. Men den lille sort-hvide grib er ret sjælden her i Pyrenæerne i modsætning til f.eks. Extremadura, og vi nyder at se den mindste og den største grib samtidigt på himmelen. Faktisk er Buseu det eneste sted i Spanien, hvor alle de fire europæiske gribbearter ses sammen, fortæller Jordi mig senere. Vejret skifter pludselig til sol med spredte, hvide skyer, og vi bliver atter udfordret; denne gang af højlys og en knaldhård kontrast. Men pyt, det kan vel reddes i redigeringen, hvis belysningen ikke lige sidder i skabet i første hug?

Dyb øjenkontakt
med den unge
lammegrib.

Hedelærken
synger.

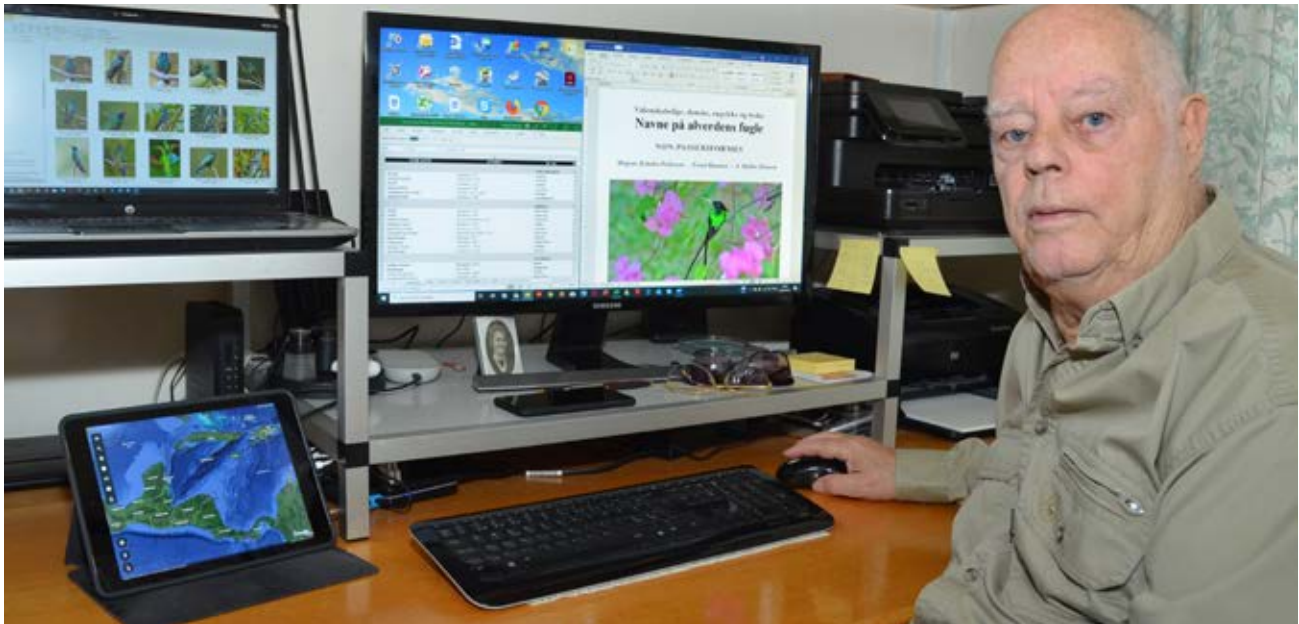
Rigtig slemt bliver det dog ud på eftermiddagen, hvor varmeklimmeret gør det ekstremt svært at få brugbare skud i kassen. Alberto og jeg bliver hurtigt enige om, at vi savner formiddagens gråvejr. Sidst på dagen kravler vi ud af de solvarme skjul og vandrer ned ad bjerget til lyden af gærdeværlinger, gøge og hærfugle. Vi fik en utrolig dag i selskab med 40-50 af de gigantiske og spraglede drager. Lammegribbene hænger stadig dovent over horisonten og venter bare på, at vi forsvinder. For der

er stadig knogler tilbage i græsset mellem klipperne - også til anden halvleg næste morgen, hvor vi atter skal være i selskab med kontinentets største og mest fascinerende grib. Jeg kan næsten ikke vente på gensynet med den knoglespisende kæmpe...

Ib Helles Olesen er klimarådgiver og naturfotograf med særlig interesse for spanske rovfugle. Du kan følge hans arbejde på Instagram @ibhellesolesen, hvor han har mere end 10.000 følgere.

Jordi Canut – manden bag projektet.

Mogens Behnke-Pedersen ved sin computer hjemme i Hellerup. Foto: Christian Behnke.

NAVNET ER: MOGENS BEHNKE-PEDERSEN

AF HELGE RØJLE CHRISTENSEN

Modtager af Dansk Ornitologisk Forenings hæderspris for året 2019

Mogens Behnke-Pedersen har ikke en bestemt art som sin yndlings-kolibri... "Det er dem alle sammen", siger han. Han kan også de latinske navne udenad på samtlige 359 arter kolibrier i verden. Men det er nu ikke derfor, at han får DOF's hæderspris for 2019. Mogens Behnke-Pedersen får prisen for at være med til at give danske navne til flere tusinde fuglearter som en primus motor gennem flere årtier i DOF's Navnegruppe. Men det er hans livslange passion for kolibrier, som bragte ham ind i arbejdet med at navngive alverdens fuglearter på dansk. "Der blev dannet en navnegruppe i DOF i 1970'erne, og jeg havde i

1972 udgivet et værk om kolibrierne. Derfor blev jeg spurgt, om jeg ville navngive kolibrierne på dansk, og det førte mig ind i navnegruppens arbejde. Efter 11 år havde vi sat danske navne på alle verdens kendte fuglearter dengang", fortæller Mogens.

Et følsomt emne

Navne er et følsomt emne, det gælder både for mennesker og fugle, så arbejdet i Navnegruppen slog ind i mellem gnister. Som formanden for DOF's naturpolitiske udvalg Hans Meltofte skriver det i sin motivation for tildeling af hædersprisen til Mogens Behnke-Pedersen:

"Det var dog ikke et let job at skulle samle trådene fra en stor gruppe entusiaster, der alle havde deres faste meninger... for slet ikke at tale om reaktionerne fra resten af foreningens artsnørdere, da først den nye navneliste begyndte at manifestere sig i bredere kredse. Det var på et tidspunkt ved at sætte gruppens arbejde i stå, så Hovedbestyrelsen måtte skære igennem og give Mogens ro til at færdiggøre arbejdet for Vestpalearktis sammen med Svend Rønnest og Jon Fjeldså", konstaterer Hans Meltofte. Noget af det, som skabte debat, var Navnegruppens princip om at forsøge at undgå artsnavne opkaldt

**Gnistdværgkolibri,
Scantillant
Hummingbird.**

Foto: Mogens
Behnke-Pedersen.

efter de personer, som første gang beskrev arten.

”Vi ville hellere finde beskrivende navne, som siger noget om selve fuglen, for eksempel dens udseende eller dens levested. Men i flere tilfælde har vi taget hensyn til hævdvundne personnavne på arterne. Det duer ikke at lave om på et så indarbejdet navn som temmincksryle, selv om den er opkaldt efter en person. Vi forsøgte at ændre navnet på schwarz løvsanger til pilesanger, men det er endt med, at vi fortsat bruger det gamle navn”, forklarer Mogens Behnke-Pedersen. På samme måde har der været forslag om at ændre bomlærke til kornværpling, fordi arten nu engang er en værpling. Men bomlærke er i dag igen det officielle navn på den danske artsliste.

Natur-TV bruger listen

Men hvorfor overhovedet gøre det store arbejde med at navngive alverdens fuglearter på dansk, når danske feltornitologer – og fagornitologer – fint kan bruge engelske

eller måske latinske navne, når de rejser rundt i verden?

Dels giver det DOF et fint overblik over fuglenes systematik:

”Takket være denne enorme indsats har DOF i dag en moderne systematik at støtte sig til, selv om der stadig er åbentstående spørgsmål om visse arter og racers indbyrdes forhold, som må løses internationalt”, skriver Hans Meltofte i sin motivation for hædersprisen.

Men der er også et vigtigt hensyn til formidlingen af verdens natur i danske medier:

”Jeg er glad for, at tilrettelæggere og oversættere af naturprogrammer rent faktisk bruger vores danske artsliste”, siger Mogens Behnke-Pedersen.

I stedet for at den australske Silver Gull tidligere blot blev kaldt sølvmåge i danske oversættelser, så får den nu sit rigtige danske navn perlegrå måge. ”Et af de mere groteske eksempler på, hvad der kan gå galt i den slags oversættelser, findes i fiskenes verden”, tilføjer Mogens.

”Fiskearten malle hedder Catfish

på engelsk. Det hører man ikke så sjældent oversat til havkat i danske naturprogrammer”, siger han.

Næste værk på vej

I indledningen til Navnegruppens værk ”Danske navne på alverdens Fugle” fra 2008 står der blandt andet: ”Alle i gruppen har ydet en stor indsats, men Mogens Behnke-Pedersen skal især fremhæves for at have arbejdet i tusindvis af timer på at samle gruppens arbejde og få det til at fremstå som det produkt, det er i dag”.

Og Mogens Behnke-Pedersen, som i dag er 82 - han fortsætter arbejdet. Han bruger stadig 10-12 timer om dagen ved computeren med arts-listerne. Det gælder et nyt værk med danske navne på alverdens arter og underarter. Det ender med omkring 33.000 navne. 1. del af værket med ikke-spurvefugle er færdigt, når disse linjer læses, omtrent samtidig med at hædersprisen overrækkes til Mogens på DOF's repræsentantskabsmøde i november 2019.

TAG PÅ SENIORTURE MED DOF

Glæd dig sammen med os! Tag på ture for pensionister, efterlønsmodtagere og alle andre med hverdage til rådighed.

Kom med på de mange ture, som arrangeres specielt for seniorer. Mød jævnaldrende, glæd dig over naturen og fuglelivet på alle tider af året. Du behøver ikke være ekspert for at deltage! På de kommende sider her i bladet kan du finde seniorture under følgende lokalafdelinger:

Gråmejserne – DOF Nordvestjylland
Gråspurvvene – DOF Vestjylland

Gråkragerne – DOF Østjylland
Grågæssene – DOF København

Hvilken fugl vil du give en julegave?

- på dof.dk/julegave kan du selv vælge, hvilket formål du vil give en enkelt-donation i julegave.

DOF BORNHOLM

KONTAKT

Formand: Kåre Kristiansen,
Mail: bornholm@dof.dk,
Tlf: 20 43 12 05,
bornholm@dof.dk

MØDER

Oplev Bornholms kyst man. 25/11
kl. 19. Bornholms Centralbibliotek
(salen), Pingels Alle 1 i Rønne. Ben
Woodhams fortæller historier og
oplevelser fra sin tur Bornholm rundt
gennem 52 uger med pensel og bly-
ant i hånden.

TURE

**Månedstur den første søndag i
hver måned kl. 10.** Datoerne 1/12,
5/1 og 2/2. P-plads ved Koldekilde/
Segenvej/Almindingsvej. Turleder:
Eilif S. Bendtsen (tlf. 23488004).

**Tur ved Hasle samt julehygge med
gløgg og æbleskiver søn. 15/12** kl.
10. Ved Hasle Røgeri, Søndre Bæk
20, 3790 Hasle. Turledere: Kell Olsen
(tlf. 23242008), Karsten Rasmussen
og Ida Olsen.

**Vinterkystfugletælling i weekenden
11/1 – 12/1.** Koordinator: Mogens
Kofod (tlf. 21755002)

Galløkken søn. 26/1 kl. 10-12.
P-plads ved Rønne Vandrerhjem,
Arsenalvej 12. Turen rundt er på ca.
3 km. Turledere: Henriette Tøttrup
Hansen (tlf. 24605089) og Per C.
Pedersen (tlf. 29176705).

DOF KØBENHAVN

KONTAKT

Mail: kbh.kontakt@dof.dk
Web: www.dofkbh.dk

MØDER

**Fiskeørn som ynglefugl i Danmark -
med fokus på Gribskov lør. 30/11** kl.
19.30. Fuglenes Hus, Vesterbrogade
140, København. Gratis foredrag v.
Luise Ekberg.

**Udzungwa National Park, Tanzania
ons. 27/11** kl. 19.30. Fuglenes Hus,
Vesterbrogade 140, København. Gratis
foredrag v. Steffen Brøgger-Jensen.

**Udbredelseskortene i "Handbook
of Western Palearctic Birds"
ons. 15/1** kl. 19.30. Fuglenes Hus,
Vesterbrogade 140, København.

Gratis foredrag på svensk v. Magnus
Ullman.

**Havørnen i Danmark og DOFs
Projekt Ørn tors. 20/2** kl. 19.30.
Fuglenes Hus, Vesterbrogade 140,
København. Gratis foredrag v. Kim
Skelmose.

GRÅGÆSSENE

KONTAKT

Jan Chr. Møllerup. Tlf: 40 50 84 87.
Mail: f.mollerup@mail.dk

MØDER

**Fugletræk omkring Blåvand og
klimaændringernes indflydelse på
fuglelivet ons. 11/12** kl. 13. Vanløse
Kulturhus. Trækket af 1,5 mio. arktiske
vadefugle talt på 54 år ved Blåvand
er blevet analyseret. Analyserne for-
tæller, at fuglene kommer fra områ-
der spredt mellem Nordcanada og
Nordsibirien, og at enkelte er gået
tilbage, mens de fleste trives fint –
modsat hvad man ofte hører om va-
defuglebestandene. Foredrag v. Hans
Meltofte. Entré 30,- kr.

**Arktiske fugle i Nordnorge og på
Svalbard ons. 15/1** kl. 13. Vanløse
Kulturhus. Henrik Haaning har siden

Costa Rica

Oplev landet i Mellem-
amerika med enestående
natur-, dyre- og fugleliv.

Afrejse 11. februar
13 dage kr. 20.885,-

Spanien

Sydspanien lokker med
flamingoer, smagfuld
paella og meget mere.

Afrejse 26. marts
8 dage kr. 9.885,-

Polen

Europas sidste urskov
finder du i Østpolen.

Afrejse 18. april
8 dage kr. 9.885,-

Vi har rejser i 2020 til følgende lande:

Georgien, Sverige, Spanien, Portugal, Costa Rica,
Svalbard, Sri Lanka, Ecuador, Polen, Madagaskar,
Antarktis og Grønland.

Se alle
vores natur- og
fuglerejser 2020,
på [williamsrejser.dk/
rejsetyper/natur-og-
fuglerejser](http://williamsrejser.dk/rejsetyper/natur-og-fuglerejser)

Klostermosevej 140 · DK-3000 Helsingør · Tlf.: +45 20 22 19 90 · fw@williams.dk · williamsrejser.dk

2012 arbejdet hvert år som naturguide på Svalbard, og har besøgt Nordnorge gentagne gange, bl.a. i det tidlige forår. Henrik vil vise sine flotte arktiske billeder af nogle af de mest specielle arter for området. Kongeederfugl, stellersand, sneugle, ismåge, rosenmåge og thorsbane er blot nogle af dem. Entré 30,- kr.

Brasiliens fugle- og dyreliv ons. 12/2 kl. 13. Vanløse Kulturhus. Vi skal på fotosafari til Pantanal i Brasilien, hvor vi vil besøge forskellige naturtyper, som er eldoradoer for fugle, pattedyr og krybdyr. Der vil være fugle som den unikke hyacint ara, tukaner og mange andre. Vi håber på jaguar, men garanti er der ikke, kæmpeodderen skulle være sikker, ligesom flodsvin, næsebjørne og brøleaber, desuden krybdyr som kaimanen. Foredrag v. Jette Bjerregaard Kristensen. Entré 30,- kr.

📌 TURE

Tur i egne biler til Kyndby, Selsø og Østerskov ons. 20/11 kl. 9-14. Vi mødes på p-pladsen ved Kyndbyværket og går langs kysten til skoven. Tilbage ved bilerne drikker vi kaffen inden vi kører til Selsø Kirke og Østerskov. Husk at kontakte Pamela Bartholomeusz (tlf. 24824345) hvis du har brug for at blive samlet op.

Juleafslutning ons. 18/12 kl. 10-14. Vi mødes på parkeringspladsen ved Spisehuset Mosen på Rendsagervej i Vallensbæk, og går en tur rundt om søerne – inden vi samles i en af bålhytterne til julehygge. Medbring som sædvanlig lidt julegodter til fælles indtagelse.

Tur i egne biler til Rådvad ons. 8/1 kl. 10-14. Vi mødes på parkeringspladsen i svinget ved Stampen. Undervejs ser bl.a. efter vandstær, ravn, spætter og diverse småfugle. Obligatorisk tilmelding til Pamela Bartholomeusz (tlf. 24824345) hvis du har brug for at blive samlet op.

Bustur til Rådmandshaven, Enø og Bisserup ons. 29/1 kl. 8-17. Vi mødes på parkeringspladsen ved Ballerup Rådhus og kører efter opsamling på pendlerparkeringspladsen ved afkørsel 31a/Solrød Syd til Rådmandshaven. Max 34deltagere. Indbetal kr. 290,- på bankkonto reg.nr. 9541 konto 60072035, DOF København, Seniorudvalget senest den 1/12. Husk ved betaling at anføre hvis du ikke stiger på i Ballerup. Efter 1. januar kan du forhøre dig om evt. restpladser hos Jan Chr. Møllerup.

Flerdagstur i bus til Skåne Tranås man. 24/2 kl. 7 – ons. 26/2 kl. 17. Vi mødes på parkeringspladsen ved Ballerup Rådhus og kører efter opsamling ved Tårnby St. over broen til Sverige. På turen besøger vi mange af de kendte steder. Vi bor på Skåne Tranås vandrehjem i dobbeltværelser med eget bad/toilet. Max 26 deltagere. Indbetal kr. 2.250 på bankkonto reg.nr. 9541 konto 60072035, DOF København, Seniorudvalget senest 1/1. Mulighed for få enkeltværelser m. fælles bad/toilet til merpris på 500,- kr. Prisen er inkl. bus, 2 overnatninger, linnedpakke, 2 x morgenmad og 2 x middag. Frokost som indtages i felten, må du selv sørge for. Husk ved betaling at anføre hvis du ikke stiger på i Ballerup. Efter 1. februar kan du forhøre dig om evt. restpladser hos Jan Chr. Møllerup.

DOF ROSKILDE

KONTAKT

Web: www.dof-roskilde.dk

📌 TURE

Kattinge Sø lør. 14/12. Efter en lun servering går vi ud og ser tusindvis af troldænder lette fra søen for at tage ud på fjorden for at fouragere. Tilmelding senest den 10/12 til Solveig (sj@kabelmail.dk).

DOF KØGE

KONTAKT

Web: www.dofkoegedk.dk

📌 MØDER

Fotogruppe – fototeknik tirs. 4/2 kl. 19-22. Køge Bibliotek. Formålet er – udover at vise gode billeder – at etablere en fotogruppe, hvor vidensudveksling kan foregå. Se mere på www.dofkoegedk.dk.

📌 TURE

Ørnetur til Skåne lør. 1/2 kl. 7.35-19. Afgang med bus. Afgang og hjemkomst fra Ølby Station. Tilmelding foretages ved senest 18/1 at indbetale 375 kr. pr. person til konto 1438 6446478190 mærket med "navn og email" (af hensyn til evt. aflysning pga vejr). Hjemmeboende børn i selskab med forældre 75,- kr. Turlleder: Søren Mygind (tlf. 22354550). Husk pas.

Ørnetur på Sydsjælland lør. 22/2 kl. 8-16. Herfølge Station. Vi kører til Enø, Vejlø, Avnø og evt. Præstø. Vi deles om både biler og benzin. Turlleder: Henning Skjelborg (tlf. 20714434)

DOF NORDSJÆLLAND

KONTAKT

Web: www.dofnordsj.dk

DOF VESTSJÆLLAND

KONTAKT

Formand: Lasse Braae.
Tlf: 28 90 10 82. Mail: lb@rfst.dk
Ture: Kirsten Laursen &
Henrik Baark. Tlf: 57 82 02 30.
Web: www.dof-vestsjaelland.dk

MØDER

Medlemsmøde tors. 16/1 kl. 19-21.30. Værkerne, Frederiksvej 27, 4180 Sorø. Nærmere program følger senere. Kontaktperson: Kirsten Laursen (mosterlaura7@gmail.com).

TURE

Gisseløre, Kalundborg lør. 7/12 kl. 10-12. Vi mødes på p-pladsen ved Restaurant Gisseløre og går den traditionelle juletur til spidsen. Turleder: Jens Boesen (tlf. 40311262, jens@boesen.org).

Reersø lør. 18/1 kl. 10-14. Vi mødes ved Kalundborg Vandrerhjem og fordeler os i bilerne. Herfra kører vi til fugletårnet ved Flasken, hvor der er mulighed for at støde til kl. 10.30. Turleder: Jens Boesen (tlf. 40311262, jens@boesen.org).

DOF STORSTRØM

KONTAKT

Mail: kontakt@dof.stor.dk
Web: www.dofstor.dk

MØDER

"Ordet er frit" - fotos fra lokalområdet tirs. 3/12 kl. 19-21. Allerslev Klubhus, Enghavevej 2A, 4720 Præstø. Kom og vis dine billeder og se de andres.

Æbleskiver og gløgg og billeder af Asbjørn Jensen tors. 5/12 kl. 19-22. Sofieskolen i lokale F006. Merkurs Plads 4, 4800 Nykøbing.

Fugleoplevelser i Costa Rica tirs. 7/1 kl. 19-21. Allerslev Gamle Skole, Enghavevej 2A, 4720 Præstø. Biolog Bo Kayser fortæller og viser billeder.

Gæs i Syddanmark tors. 9/1 kl. 19-22. Sofieskolen i lokale F006. Merkurs Plads 4, 4800 Nykøbing. Gåsespecialisten Jesper Madsen fortæller om gæssenes biologi og forvaltning af dem.

NATURUPPLEVELSE!

Boka din resa nu! www.avifauna.se

GAMBIA 3 - 15 FEBRUARI

Följ med afrikakännaren Ulf Ottosson till detta klassiska och lättskådade resmål med sina färgglada fåglar.

IRLAND 3 - 8 MARS

Kortresa med Erik Hirschfeld till den gröna ön. Vi besöker vilda atlantstränder, Dublin och utposten Belmullet. Med fåglarna i fokus.

FLORIDA 4 - 12 APRIL

Fira påsken med Jim Sundberg och besök både legendariska Everglades och Key West. Lätt fågelskådning i lugnt tempo.

PANAMA 10 - 24 APRIL

Erfarna Teet Sirotkin visar dig kolibrier, manakiner och tukaner i centralamerikanska vildmarker. Bor gör vi både i lodge och på bekväm tältcamp i Darien.

TAIWAN 26 APRIL - 6 MAJ

Följ med Göran Petterson till den gröna ön Taiwan. Vacker natur och magnifika fasaner väntar bland mycket annat.

AVIFAUNA
NATURRESOR

0485-44440 | ADMIN@AVIFAUNA.SE | WWW.AVIFAUNA.SE

Hvordan ser man på fugle?

– fuglekursus for begyndere

lør. 1/2 kl. 13-17. Sofieskolen, lokale F006, Merkurs Plads 4, 4880 Nykøbing Falster. Tilmelding til kursusleder Leif Schack-Nielsen (tlf. 55863112, leifschacknielsen@gmail.com) inden 15/1.

Fugle i Holmegårds Mose tirs. 4/2

kl. 19-21. Allerslev Gamle Skole, Enghavevej 2A, 4720 Præstø. Finn Jensen fortæller om Holmegård Mose, nærmere bestemt området omkring Røde Bro.

Viben i det danske landskab tors. 6/2

kl. 19-22. Sofieskolen i lokale 006, Merkurs Plads 4, 4800 Nykøbing. Biolog Henrik Wejding fortæller om DOFs store arbejde med at forbedre levevilkårene viberne i Danmark.

■ TURE

Maribosøerne lør. 30/11 kl. 10-13.

P-plads ved Naturskolen, Bursø, Hestehavevej 8, 4930 Maribo. Gode chancer for bl.a. havørn, rødhovedet and og sølvhejre. Kontakt: Uffe Nielsen (tlf. 23236821).

Jordbassinerne i Stege tirs. 10/12

kl. 9-12. P-plads for enden af vej ved Kostervej 24, Stege. Kontakt: Bo Kayser (tlf. 51346278, bo.kayser@gmail.com).

Nytårstur på Avnø lør. 4/1 kl. 9-13.

P-plads ved Avnø Naturcenter, Flyvervej 40, 4750 Lundby. Kontakt: Finn Jensen (tlf. 30456808).

Jydelejet tirs. 21/1 kl. 10-

13. Indgangen til Jydelejet, Langebjergvej, 4791 Borre. Kontakt: Leif Schack-Nielsen (tlf. 55863112).

Rødby Havn og Maribo Nørresø lør. 8/2

kl. 9-12. P-pladsen ved udsigtstårnet, Gl. Badevej 13, 4971 Rødby. Kontakt: René Christensen (tlf. 25782403, reka@anarki.dk).

Ørnens Dag ved Hasselø søn. 23/2

kl. 10-14. Lille p-plads ved Hasseløvej 119. Kontakt: Hans Lind (tlf. 61671843, hans.lind4874@gmail.com).

Ørnens Dag ved Avnø søn. 23/2

kl. 10-14. Avnø Naturcenter, Flyvervej 40, 4750 Lundby. Kontakt: Finn Jensen (tlf. 30456808).

Ørnens Dag ved Maribosøerne

søn. 23/2 kl. 10-14. Naturskolen ved Maribo Søndersø, Hestehavevej 8, Bursø, 4930 Maribo Kontakt: Michael Thelander (tlf. 21787961, m.thelander@post.tele.dk).

DOF FYN

KONTAKT

Formand: Henrik Kalckar Hansen.
Tlf: 30 70 90 38.
Mail: kalckar@webspeed.dk
Web: www.doffyn.dk

■ TURE

Nakkebølle søn. 8/12 kl. 9.

Ulbølle Brugs. Tilmeld dig til turledererne Niels Bomholt og Lilly Sørensen (tlf. 23229673).

Langtur til ? søn. 19/1.

Ring til turleder Michael Mosebo Jensen (tlf. 26820729) og hør nærmere om tid og sted dagen før.

Stige Ø ons. 5/2 kl. 9.

Tilmeld dig til turleder Kell Grønborg (tlf. 20911506) og hør nærmere om mødested.

Ølund og Firtalsstrand tors. 27/2

kl. 8.30. P-plads v. Firtalsstrand. Tilmelding til turleder Kell Grønborg (tlf. 20911506).

DOF SØNDERJYLLAND

KONTAKT

Formand Jørn Vinther Sørensen
Tlf.: 74 53 17 20/ 20 80 39 16
Mail: jorn.vinther.sorensen@gmail.com
Web: www.dof-syd.dk

■ TURE

Kruså Møllesø og Kollund Skov søn. 8/12

kl. 10-12. Ved forsamlingshusets p-plads. Samkørsel: P-plads Sct. Marie Kirke Sønderborg kl. 9.30. Turleder: Lars P. Hansen (tlf. 40876244).

Kværs Granskov søn. 15/12

kl. 10-12.30. "P-plads" ved skovens NØ-ende på Kværs/Søgård vejen. Samkørsel: P-plads Sct. Marie Kirke Sønderborg kl. 9.30. Turleder: Klaus Bo Jensen (tlf. 50943363).

Østkysttur søn. 19/1 kl. 10-12.

P-pladsen ved Kegnæs Drej. Vi finder det bedste sted at se efter vinterfugle på havet. P-plads Sct. Marie Kirke Sønderborg kl. 9.30. Turleder: Sv. O. Jensen (tlf. 21600256).

DOF SYDØSTJYLLAND

KONTAKT

Ture: Peter Mygind Leth. Tlf: 60 11 30 03.
Web: www.dof-sydstjylland.dk.

■ MØDER

Julemøde man. 9/12 kl. 19. Horsens Bibliotek.

Generalforsamling tors. 6/2 kl. 19.

Vejle. Lokale ikke fastlagt – se vores hjemmeside.

TURE

Den genfundne bro søn. 5/1 kl. 9.
P-pladsen på Vestbirkvej. Tur til den genfundne bro, Vestbirksøerne og Vestbirk vandkraftværk. Turleder: Peter Damgaard.

DOF SYDVESTJYLLAND

KONTAKT

Søren Peder Nielsen. Tlf: 40 87 58 82. Email: spnhjerting@gmail.com
Web: www.dofsydvest.dk

MØDER

Ole Amstrup: 25 år på Tipperne ons. 4/12 kl. 19-21. Esbjerg Hovedbibliotek, Nørregade 19, 6700 Esbjerg. Kontakt: Karin Gustausen (tlf. 28258786, kgustausen@gmail.com).

Året der gik ons. 15/1 kl. 19-21. Esbjerg Hovedbibliotek, Nørregade 19, 6700 Esbjerg. Årets fugle ved Henrik Bøhmer og medlemmernes fotos fra 2019. Kontakt: Karin Gustausen (tlf. 28258786, kgustausen@gmail.com)

Generalforsamling ons. 19/2 kl. 19-21. Esbjerg Hovedbibliotek, Nørregade 19, 6700 Esbjerg. Dagsorden i henhold til vedtægterne. Kontakt: Peter Tougaard (tlf. 24250031, pesus@esenet.dk).

TURE

Fanø – måger lør. 14/12 kl. 8. P-pladsen ved Hovedbiblioteket, Nørregade 19 i Esbjerg. Alternativt færgen i Nordby kl. 8.30. Tilmelding senest 13/12 kl. 18 til Søren Peder Nielsen (tlf. 40875882, spnhjerting@gmail.com).

Slivso, Bankel Nor og Årøsum lør. 11/1 kl. 8. P-pladsen ved Hovedbiblioteket, Nørregade 19 i Esbjerg. Tilmelding senest 10/1 kl. 18 til Sven Bødker (tlf. 40621370, 99percentabe@gmail.com).

Vest Stadil Fjord lør. 8/2 kl. 8. P-pladsen ved Hovedbiblioteket, Nørregade 19 i Esbjerg. Tilmelding senest 7/2 kl. 18 til Søren Peder Nielsen (tlf. 40875882, spnhjerting@gmail.com).

Ørnens Dag ved Filsø søn. 23/2 kl. 10-14. Den østlige p-plads, Filsøvej 30, 6854 Henne. Ingen tilmelding.

Ørnens Dag på Fanø søn. 23/2 kl. 10-14. Børsen, Sønderho. Landevejen 1, 6720 Fanø. Ingen tilmelding.

DOF ØSTJYLLAND

KONTAKT

Ole Bøgh Vinther, Tlf: 25 15 23 25. Email: olebvinther@gmail.com
Web: www.dofoj.dk

MØDER

Sri Lanka tirs. 26/11 kl. 19.30-21.30. Naturhistorisk Museum, indgang 140, Bio-X Naturlokalet.

Julemøde tirs. 10/12 kl. 19.30. Naturhistorisk Museum, indgang 140, Bio-X Naturlokalet.

Fugleoplevelser i Thailand tirs. 28/1 kl. 19.30-21.30. Naturhistorisk Museum, indgang 140, Bio-X Naturlokalet.

Generalforsamling lør. 22/2. Se nærmere på hjemmesiden for tid og sted.

TURE

Bustur til Gyldensteen Strand og udstillingen "FUGL 2019" på Johannes Larsen Museet lør. 11/1. Tilmelding senest 31/12. Læs mere på hjemmesiden.

Vinterfugle ved sø og å søn. 2/2 kl. 16. Sminge Sø. P-pladsen ved Allinggårdsvej (se skilt mod fugletårn).

GRÅKRAGERNE

TURE

Stubbe Sø ons. 11/12. kl. 9-15. Daglig Brugsen i Tirstrup. Tilmelding tidligst 18/11. Der er plads til et begrænset antal deltagere, og tilmelding sker efter først til mølle princippet. Vælg om du vil med d. 11/12 eller 12/12. Fra Daglig Brugsen i Tirstrup kører vi i samlet flok til Bogpeters Hytte i Fugleværnsfondens område ved Stubbe sø. Vi har denne dag lånt hytten og starter med morgenkaffe og rundstykker med foreningen som vært. Herefter går vi en tur ned til søen og ser hvad den rummer af fugle. Vi går også en lille tur i plantagen og ser om der er lidt småfugle. Deltagerne skal selv medbringe mad til frokosten, som også indtages i Bogpeters Hytte. Som afslutning kører vi om til fugletårnet i den anden ende af søen, eller hvis der er en samlet overnatningsplads for de røde glenter kører vi op og ser når glenterne kommer til overnatning.

Stubbe Sø tors. 12/12 kl. 9-15. Daglig Brugsen i Tirstrup. Tilmelding tidligst 18/11. Helt samme koncept som dagen før.

Kolindsund tirs. 15/1 kl. 10-14. P-pladsen på Sivestedvej. Vi går en tur ud i sundet for at se hvad det rummer af fugle. Der skulle gerne være en del svaner og gæs, ligesom der forhåbentlig kommer nogle rovfugle forbi. Måske kører vi også længere østpå for se om der er noget spændende der.

Vilsted Sø man. 19/2. kl. 10-15.
Parkeringspladsen ved Sjørupvej. Vilsted Sø er genskabt i 1998, ejes af Aage V. Jensens Naturfond og kan på denne årstid rumme en del lap-pedykkere, gæs, ænder og skalleslugere. Måske dukker også en havørn eller en vandrefalk op. Fra mødestedet går vi ned til det nærliggende fugletårn og tager et blik ud over søen. Vi skal også prøve gangbroen over søen, og lidt rundt på stierne ved søen. Endelig kører vi rundt om søen, og kommer bl.a. ud til kysten ved Vitskøl Kloster, og gør stop i Ranum inden vi slutter i Vilsted.

Specielt for
KVINDER

FUGLEPIGERNE

KONTAKT

www.fuglepigere.wordpress.com.

Klostermølle søn. 8/12 kl. 10-13.
Den røde lade på Klostermøllevej. Traditionen tro mødes vi til jule- og årsafslutning ved Klostermølle. Der er kommet en stor kampe-stensgrill inde i laden. Her kan vi tænde op. Har nogen lyst til at grille en julepølse, er man velkommen. Gløggen varmes på trangia, som vi plejer. Turledere: Rikke Rørbech (tlf. 22249850), Inge, Karen og Lotte.

DOF VESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Lars Holm Hansen.
Tlf: 22 96 13 17.
Mail: formand@dofvestjylland.dk
Ture: Poul Krag. Tlf: 22 36 02 36.
Mail: poukrag@tdcadsl.dk
Web: www.dofvestjylland.dk

MØDER

Årets ornitologiske oplevelser tirs. 3/12 kl. 19. Aulum Fritidscenter, Markedspladsen 10, Aulum. Har du et indslag, så kontakt Marianne

Linnemann (tlf. 20145010, linnemann.marianne@gmail.com) senest 27/11.

Generalforsamling tirs. 28/1 kl. 19. Aulum Fritidscenter, Markedspladsen 10, Aulum.

TURE

Vinterfugle i Vestjylland lør. 11/1 kl. 9-12. P-pladsen ved Søndervig Supermarked. Lige ved lyskrydset. Turleder: Peter Leth Olsen (tlf. 27514909, peterletholsen@hotmail.com).

Harboøre Tange og Thyborøn Havn lør. 8/2 kl. 9-12. Harboøre Kirke. Turleder: Allan Kjær Villesen (tlf. 26273258, akv@tdcadsl.dk).

GRÅSPURVENE

Specielt for
SENIØRE

KONTAKT

Peder J. Pedersen. Tlf: 97 46 84 81/23 67 88 75. Mail: seniorture@dofvestjylland.dk.

MØDER

Julemøde man. 2/12 kl. 10-13. Baunebakken 8 Sevel, 7830 Vinderup. Som de foregående år begynder vi med at drikke den medbragte kaffe/the. Foreningen er vært ved et rundstykke. Vi snakker om fugleoplevelser og ser fotos fra året. Herefter kører vi en tur til Geddal Enge eller Rettrup Kær, hvor der er sangsvaner og grågæs mm. Husk selv at medbringe kaffe/te. Tilmelding senest 1/12 kl. 20. Kontakt: Leif Novrup (tlf. 97448301/23315601, leifnovrup@pc.dk).

TURE

Vinterfugle på Venø fre. 3/1 kl. 9-12. Venøfærgen nogle minutter før kl. 9, så samkørsel kan arrangeres. Vi forventer at møde et udvalg af vintergæster. Svømme- og dykænder,

lidt vadefugle, fjeldvåge og sne-spurve. Husk kaffe/te og madpakke. En meget vejrafhængig tur, så kig på hjemmesiden om evt. ændring/aflysning. Turleder: Peder J. Pedersen (tlf. 23678875, pjp@post7.tele.dk).

Skjern Enge tors. 20/2 kl. 9-13.

Det store fugletårn på Lønborgvej (Hestholmtårnet). Sædvanligvis er der mange gæs, svaner, ænder og rovfugle i området på denne årstid, og med lidt held bjerglærke, sne-spurv og lapværling. Husk kaffe m.v. Se altid på hjemmesiden om evt. aflysning af turen. Turleder: Jens Ballegaard (tlf. 22821175, jballegaard@youmail.dk).

DOF NORDVESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Poul Hald Mortensen
Tlf: 20 12 20 85.
Mail: poulhaldm@gmail.com
Ture: Martin Høj Hansen.
Tlf: 87 51 41 52.
Mail: martin.hoj.hansen@gmail.com
Web: dof-nordvestjylland.dk

MØDER

Julehyggemøde for lokalforeningens medlemmer lør. 30/11 kl. 19-22. Søndermølle, Vinkelvej 40 Viborg. Kontakt: Martin Høj Hansen (tlf. 87514152, martin.hoj.hansen@gmail.com).

Et liv med naturformidling man. 20/1 kl. 19-21. Skive Bibliotek, Østergade 25 i Skive. Foredrag v. Naturvejleder Karsten Bjørnskov. Kontakt: Martin Høj Hansen (tlf. 87514152, martin.hoj.hansen@gmail.com).

Generalforsamling lør. 29/2 kl. 13-17.30. Søndermølle. Dagsorden som følger DOFs vedtægter samt foredrag med Egon Østergaard. Nærmere information på hjemme-

siden 15/12. Kontakt: Martin Høj Hansen (tlf. 87514152, martin.hoj.hansen@gmail.com).

TURE

Hald Sø søn. 15/12 kl. 9-12.

P-pladsen ved Niels Bugges Kro, Ravnsbjergvej 69, 8800 Viborg. Turleder: Villy Lauritsen (tlf. 29436803).

Agger Tange søn. 5/1 kl. 9-13.

P-pladsen ved færgelejet på Agger Tange. Turledere: Per Buchwald (tlf. 86671638) og Frits Rost (tlf. 31381211).

Hjarbæk Fjord rundt søn. 2/2 kl. 9-12.

P-pladsen ved østenden af Virksunddæmningen. Turleder: Stinne Aastrup (tlf. 23302777).

GRÅMEJSERNE

TURE

Sønderlem Vig, Rettrup Kær og

blå kærhøge tirs. 28/1 kl. 14-17.30.

P-pladsen ved Rettrup Kær, Rettrup Kærvej 9, 7860 Spøttrup. Vi mødes ved kæret, tjekker om sølvhejren er hjemme samt hvad kæret ellers byder på af fugle denne dag. Derefter kører vi rundt ved Sønderlem Vig og ender ved Håsum Enge. Her håber vi der kommer mange blå kærhøge til overnatning, da vi vil gå ud til det "gamle" fugletårn og stå i skumringen og skue ud over rørskov og enge. Turleder: Anni Ooppelstrup (tlf. 28931072).

Vandstære- og isfugletur omkring

Viborg ons. 19/2 kl. 9-12. P-pladsen

ved Niels Bugges Kro, Ravnsbjergvej 69, 8800 Viborg. Vi starter ved

Hald Sø og Troldeslugten, hvor der sædvanligvis er vandstær, isfugl og bjergvipstjert samt mange småfugle. Derefter kører vi i bil til andre af Viborgegnens smukke lokaliteter, hvor vi håber på flere vandstære, isfugle, bjergvipstjertes og andre spændende fugle som spætter og træløbere. Vi holder en kort formiddags pause, så huske gerne lidt godt til kaffen. Turen slutter ved Rindsholm. Turleder: Finn Andersen (tlf. 40231613, fina@youmail.dk).

DOF NORDJYLLAND

KONTAKT

Web: www.dofnord.dk

Ture med Fugleværnsfonden

Fugleværnsfonden afholder mange spændende ture i fondens naturreservater over hele Danmark. Turene ledes af vores naturvejledere Allan Gudio Nielsen, Jørn Dyrberg Larsen og dygtige ornitologer fra fondens frivillige arbejdsgrupper. Turene er gratis og for alle. Vi har kun få ture tilbage i 2019, men I er selvfølgelig velkomne. Ses vi?

Gundsømagle Sø (3)

Skægmejseland - lørdag 7. december kl.10

Saksfjed-Hyllekrog (8)

Travetur på Hyllekrog mellem jul og nytår - fredag 27. december kl.10

Sydlangeland (10/11)

Vinterfugletur til Tryggelev Nor og Gulstav Mose - søndag 1. december kl.10

Tjek www.fuglevaernsfonden.dk for rutevejledning og yderligere info

Fugleværnsfonden

Foto: Mosehornugle af Peter Marczak

Ny turfolder primo 2020 - følg med på Vi giver fuglene en rig natur

Fantastiske fugleoplevelser i Naturpark Vesterhavet og bekvem overnatning tæt på spændende natur
Gode, isolerede hytter med bad og toilet udlejes hele året rundt.

Oplev efterårstrækket ved Blåvandshuk – Se stormfugle ved Vesterhavet om vinteren – Gå på kratlusk i plantagen/på heden – Tilbring timevis ved Filsø med bl.a. havørne og en masse andre fugle. Måske du ser den store tornskade på vej derom. "Ta' fx et smut til Tipperne eller Skjern i foråret". "Afstande: Blåvandshuk og Skallingen 15 km, Filsø og Vrøgum Kær 10 km, Aal Plantage 8 km, Vejers Strand 1,5 km, Kallesmærsk Hede 1 km, Vejers Plantage 0 km." Opholdsstue og fælles køkken til mindre forsamlinger. Vejers Havvej 7, 6853 Vejers Strand. Tlf.: (+45) 75277054.
www.stjernercamping.dk.

Safari til fugleforsker Jørgen Rabøls Sydafrika-reservat

Tag med os til Sharkati i det malariafri Unesco reservatet Waterberg. Gruppeture i okt. og feb. med max. 12 deltagere -eller individuelle ture med egen privatchauffør. Fantastisk natur, 300 fuglearter, masser af vilde dyr, netfangst, bushwalks/drives, foredrag, fuglelister. Egne gåture er tilladt. Endvidere ture til 2 nationalparker, Ramsar-reservat, World Heritage site, township, landsbyskole osv. 15 dage 19.990 kr. Turledere: biologer/medejere Jørgen Rabøl og Danna Borg,
www.biotravel.dk
tlf: 6143 6963/2484 9392

Limfjorden – Vejlerne

Lunt lille træhus, smukt beliggende med helt fri udsigt over Arup Dæmning, fjord og reservat. Helårsbolig, enkelt indrettet til 2-4 pers., med tekøkken, bad, brændeovn og el-varme.
Udlejes billigt på dags- eller ugebasis.
Tlf. 30 62 45 56.
E-mail lotte.lolk@mail.dk.
www.limfjorden-vejlerne.dk

Udlejes:

Vedersø. 4 personer. Toppen af Vest Stadil Fjord. Hyggeligt velindrettet helårshus/ferielejlighed 50 m². Naturgrund ugeneret indhegnet, udsigtshøj. Udsigt til klitter og fredede strandenge. Stort fugletræk samt mulighed for 'lille' sort sol forår/efterår. Rørdrum høres, findes ved Nørre Sø 800m væk. Ynglende tårnfalke i haven. Rigt fugleliv, fodres hele året. Musvåge på foderbræt 25m fra huset. Ugepris: kr. 2.700,- (halv pris ved en person minus højsæson i juli og august). Rengøring kr. 300,- El afregnes. Pris pr. døgn, kr. 450,- for to personer/ 225,- for en person inkl. sengelinned og håndklæder. Hund er velkommen.
Henv. Anette Schmidt: 22 55 06 00.

Sælges

Fra vores skønne ejendom Manderupvej 4 lige uden for Skibby har vi fornøjelsen af en naturskøn beliggenhed med uhindret panoramaudsigt til Selsøes fredede fugleliv, samt et skønt kig til fjorden ned mod Roskilde. Derudover er der tale om en lys og rummelig villa med flot kvalitetsindretning, som suppleres af en flot udestue, og med mulighed for at inddrage en udnyttet førstesal i boligarealen. Udsigten er noget af de skønneste, I kan tænke jer. Ned mod vandet er der hestefold, så der altid er noget at se på foruden fuglelivet omkring den fredede sø. **Se mere på LokalBolig.dk ved at søge på Manderupvej 4, 4050 Skibby.**

STRØMPEHUSET - Sydmons

Nyrestaureret hus fra 1932 beliggende i den charmerende landsby Øster Assels. 4 B&B-værelser i hyggelig retro-stil med 2-3 senge, fællesrum, badeværelser og mulighed for enkel madlavning. Huset ligger tæt ved de kendte steder Thissingvig og Agerø med sæson for lysbuget knortegæs, hejler, skægmejer og evt vandrefalk. Rørskove, strandenge, salt- og ferskvand. Et fint udgangspunkt for en familietur. Kort afstand til badestrand og dagligvarehandel.

Se mere på www.stroempehuset.dk

Book et ophold på Skagen Fuglestation!

Er du medlem af DOF? I så fald har du, din familie eller dine venner mulighed for at booke et oplevelsesrigt og hyggeligt ophold på Skagen Fuglestation, hvor I bl.a. har mulighed for at være med i stationens aktiviteter sammen med vores dygtige og engagerede observatører/ringmærkere. Dertil vil I som gæster bo i egen lejlighed med en fantastisk udsigt til havet og Grenen! Fuglefaglig viden er ingen forudsætning. Priser: 1 apr. - 31 aug.: 3500 kr. pr. uge (søndag - søndag), 1 sep. - 30 mar.: 2450 kr. pr. uge (søndag - søndag). Kontakt: skagen@dof.dk, eller ring til Stationslederen på 40 21 73 14. Læs mere på www.skagenfuglestation.dk.

Fugle og Naturrejser

Georgien

Extremadura

Valencia

Sicilien

Færøerne

Programmer og pris findes på

 Scanbird ApS

www.scanbird.com

Djursland, Stubbe Sø

Sommerhus ("Bogpeters Hytte") midt i Fugleværnsfondens reservat ved Stubbe Sø udlejes (kun til DOF-medlemmer). Garanti for ynglende topmejsje, broget fluesnapper, hedelærke og rødrygget tornskade. Adgang til søen og mulighed for dejlige ture i nærområdet. Ikke langt til Ebeltoft, badestrand og Djurslands turistattraktioner. Ingen fjernsyn – men fred og ro. Huset er på 80m² (6 pers./to soverum). 2600 kr/uge + el. Henv. Peter Lange, tlf.: 86 95 03 41 eller mail: peterlange@dofoj.dk. Læs mere på www.dofoj.dk/bogpetershytte.

GAVEKORT TIL BIDRAGYDERE TIL DOF'S MEDIER

Mange medlemmer og ansatte bidrager med indhold til DOF's medier. Som en anerkendelse modtager bidragerne fremover gavekort til Naturbutikken efter flg. retningslinjer:

- 1) Anerkendelse for bidrag er som udgangspunkt symbolsk og kan ikke betragtes som aflønning.
- 2) Ansatte og medlemmer af hovedbestyrelserne i DOF og FVF modtager ikke gavekort for deres bidrag til DOF's medier, da de primært bidrager i arbejdstiden eller con amore.
- 3) Gavekortet udstedes første gang bidraget benyttes af DOF. Ved gentagelse/ genbrug i flere medier udstedes ikke yderligere gavekort.
- 4) Artikler på ca. 1500 – 2000 ord anerkendes med et gavekort til Naturbutikken på 200 kr.
- 5) Fotos anerkendes med gavekort til Naturbutikken således: A: 1 foto, 100 kr. / B: 2-4 fotos, 200 kr. / C: 5+ fotos, 300 kr.
- 6) Udstedelsen af gavekort foregår løbende i takt med at bidragene benyttes.

PÅ TUR MED DOF TRAVEL

FUGLEREJSER MED INDHOLD

SE DE MANGE TILBUD PÅ
VORES HJEMMESIDE:

WWW.DOFTRAVEL.DK

**FUGLEREJSER OVER HELE
VERDEN MED KVALIFICEREDE
OG ERFARNE LEDERE**

DANSK ORNITOLOGISK FORENING – DOF

DOF er landsforeningen for fugle- beskyttelse og fugleinteresserede

DOF er den danske afdeling af BirdLife International
Vesterbrogade 138-140, 1620, København V
Telefon (alle hverdage 11-15): 3328 3800
email: dof@dof.dk . www.dof.dk

DOF's formand: Egon Østergaard tlf: 3116 2030,
email: egon.ostergaard@dof.dk

Indmeldelse i DOF: Sker ved indbetaling på DOF's
bankkonto.

NB! Ny konto hos Merkur: reg. nr. 8401 konto nr.
1043118.

Støttebeløb til DOF's arbejde for fugle- og naturbe-
skyttelse, som er fradragsberettiget, kan indbetales
på samme bankkonto.

Årlige kontingenter:

Kernemedlemmer:	kr. 495,00
Ungdomsmedl. (u. 26 år)	kr. 250,00
Medlemmer:	kr. 350,00
Husstandsmedlemsskab:	kr. 665,00

Fugleværnsfonden: Fugleværnsfonden er en almennyttig
selvstændig fond, hvis formål er at købe og drive fugle- og
naturreservater samt formidle viden og oplevelser herfra.
Støttebeløb, som er fradragsberettiget, kan sættes ind på
Fugleværnsfondens konto: reg.nr. 8401 kontonr. 104 5329.

Se mere på www.fuglevaernsfonden.dk eller kontakt
på telefon 3328 3839/mail fvf@dof.dk.

Naturbutikken: Naturbutikken i Fuglenes Hus
tlf: 3328 3838

Åbningstider: Man.-fre. kl. 11-17.30, lør. 10-14.
www.naturbutikken.dk

Bor du i udlandet,
kontakt da venligst
DOF for nærmere
oplysninger om
priser.

DU KAN FINDE VORES PRODUKTER
HOS EKSKLUSIVE SPECIALISTFORHANDLERE
OG ONLINE PÅ WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

DEN NYE EL UBEGRÆNSET *PERFEKTION*

Den nye EL-familie fra SWAROVSKI OPTIK er den hidtil bedste. FieldPro-pakken bringer komfort og funktionalitet op på et helt nyt niveau. Den perfekte optiske ydelse og præcision, den enestående ergonomi og det forbedrede design er som prikken over i'et på dette teleoptiske mesterværk. Få endnu mere ud af de særlige øjeblikke – med SWAROVSKI OPTIK.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK